

Palais op de dam. © Suzanne Blanchard

T R E N D R A P P O R T
Cultuureducatie in Amsterdam
2011

Inleiding

Verankering vraagt om kennis, netwerkvorming en kennisdeling

Het werkt: versterking van de kennis van scholen en culturele instellingen, inzicht in het aanbod en directe budgetten voor culturele instellingen en het onderwijs. De evaluatie van vier jaar vraaggerichte cultuureducatie in Amsterdam geeft daar duidelijkheid over. Mocca, Voucherbeheer Amsterdam en het Amsterdams Fonds voor de Kunst hebben hun taken met verve vervuld. De Amsterdamse scholen hebben cultuureducatie beter in hun programma verankerd dan scholen in de rest van Nederland. Zij zijn meer betrokken bij cultuureducatie, doordat zij eigenaar zijn van hun cultuurprogramma.

In Amsterdam neemt de gemeente een actieve rol op zich in het faciliteren van die kennismaking, en gaat daarmee in tegen de landelijke trends. De gemeente stimuleert alle basisscholen om drie uur per week aan cultuureducatie te besteden. Om meer houvast te geven investeert zij in leerlijnen en is zij begonnen met een leerlijn muziekeducatie. Momenteel wordt op zeven scholen het eerste raamleerplan voor muziek getest. Daarin is veel aandacht voor de specifieke situatie per school.

Daarnaast heeft de gemeente in 2011 de Cultuurbus Amsterdam geïntroduceerd, waarmee zij scholen voor slechts 2 euro per leerling besloten vervoer aanbiedt naar zeventien culturele instellingen. Daarmee neemt zij een hoge drempel weg bij scholen om deze instellingen te bezoeken. Mocca heeft zowel het projectplan voor de Cultuurbus Amsterdam als het projectplan voor muziekeducatie geschreven.

De kennismaking met kunst en cultuur is van wezenlijk belang. Daar is steeds meer bewijs voor. Kunst en cultuur stimuleren de ontwikkeling van het brein, de creativiteit en het vermogen tot reflectie. Bovendien dragen zij bij aan de taalontwikkeling en verhogen zij het vermogen tot concentratie.

Scholen onderkennen dat belang en zoeken naar mogelijkheden om cultuureducatie te verankeren. Zonder vaste uren en taakstellingen voor cultuureducatie staan de docententeams onder zware druk. Richtlijnen van overheidswegen en een onafhankelijk en neutraal aanspreekpunt voor cultuureducatie, waar informatie en scholing worden aangeboden aan instellingen en scholen kan dan tegenwicht bieden.

Verankering vraagt om meer kennis, netwerkvorming en kennisdeling, en om een kwalitatief en betrouwbaar partnerschap tussen scholen en culturele instellingen. Amsterdam is daar leidend in.

Peggy Brandon

Directeur Mocca

November 2011

In dit trendrapport komen eerst enkele conclusies en aanbevelingen aan de orde. Na een terugblik op enkele punten uit de vorige rapportage, volgt een overzicht van landelijke ontwikkelingen en de stand van zaken van de cultuureducatie in Amsterdam.

Conclusies

Uit de objectieve evaluatie van Oberon en O+S van het Amsterdamse systeem voor vraaggestuurde cultuureducatie blijkt dat cultuureducatie goed is geworteld. De partners hebben hun taken goed vervuld, cultuureducatie stáát in Amsterdam.

Cultuureducatie is steeds beter verankerd in Amsterdamse scholen. Nu scholen aan een tweede beleidscyclus voor cultuureducatie toe zijn, neemt het belang van leerlijnen en kwaliteitsindicatoren toe.

Community arts, buurtgericht werken, buurtprojecten, de buurt rondom de school wordt steeds meer onderdeel van het cultuuronderwijs op de school.

De gemeente Amsterdam staat pal voor cultuureducatie, ook in tijden van bezuinigingen. Dat blijkt eens te meer door de financiering van besloten vervoer voor het basisonderwijs naar 17 erfgoed instellingen en het faciliteren van stadsbrede raamleerplannen en leerlijnen.

Landelijk is er veel aandacht voor de inzet van muzikeducatie als beleidsinstrument. De overheid stimuleert muziekonderwijs met financiële middelen.

De vele bezuinigingen op cultuur hebben onrust teweeggebracht in het onderwijs. De brief van staatssecretaris Halbe Zijlstra heeft deze onrust enigszins doen afnemen. Cultuureducatie blijft belangrijk.

Vanuit het onderwijsveld is er landelijk een grote vraag naar een goed onderbouwd en volwaardig curriculum voor cultuureducatie. Met de bezuinigingen op cultuur in het verschiet en het ontbreken van steunfuncties of expertisecentra zoeken scholen naar houvast.

Het begrip leerlijn wordt niet alleen in het onderwijs maar ook daarbuiten veelvuldig gebruikt en voor zeer uiteenlopende verschijningsvormen. Binnen scholen dekt het de behoefte aan een structuur waardoor de culturele activiteiten samenhang krijgen.

De vier grote steden hebben elk hun eigen speerpunten binnen de cultuureducatie. De gemeente Rotterdam valt daarbij op met zijn keuze voor een pilot met muziek, filosofie, beeldende vorming, dans en drama.

In Amsterdam heeft gemeente heeft de ambitie om leerlingen in het basisonderwijs per week drie uur cultuureducatie onderwijs te geven. In het basispakket cultuureducatie heeft zij in eerste instantie drie disciplines genoemd: cultureel erfgoed, muziek en beeldende vorming. Het staat scholen echter vrij om voorrang te geven aan andere disciplines.

Stadsbrede raamleerplannen bieden houvast en de mogelijkheid tot kwaliteitsverbetering van cultuurprogramma's, binnen de school en op locatie. Een gezamenlijke en samenhangende inzet van cultuurcoaches, freelance deskundigen en medewerkers van Mocca kan de implementatie van leerlijnen binnen raamleerplannen bevorderen.

Dans, cross-over podiumkunsten en theater; tv-programma's als X-factor, So you think you can dance en Idols zorgen ervoor dat zingen, dansen en optreden voor publiek erg populair zijn onder jongeren.

Scholen hebben behoefte aan informatie over alternatieve financiële middelen en meer kennis over fondsenwerving.

Kansen voor het onderwijs

Vanaf schooljaar 2012-2013 blijft het budget van de Regeling versterking cultuureducatie primair onderwijs, vier jaar lang jaarlijks geoormerkt beschikbaar. Scholen kunnen daardoor de kwaliteit van cultuureducatie versterken.

Raamleerplannen kunnen als een leidraad dienen voor samenhangende cultuureducatie, zowel op de school als op locatie.

Klassenouders coördineren taken zoals het mobiliseren van ouders om een excursie te begeleiden, hiermee kunnen de werkzaamheden van de interne cultuurcoördinator worden verlicht.

Scholen zoals de Dorus Rijkersschool in Amsterdam-Noord tonen aan dat een goed cultuureducatie-programma er voor kan zorgen dat de leerlingen zich niet alleen beter voelen op school maar dat ook hun leerresultaten significant hoger zijn na de invoering van het programma.

Jongere docenten die zijn zelf met digitale media opgegroeid, integreren het gebruik van digitale media in hun lesprogramma. Dit geeft mogelijkheden voor media-educatie en mediawijsheid binnen het lesprogramma.

Kansen voor culturele instellingen en kunstenaars

Stadsbrede raamleerplannen met heldere beschrijvingen van doelen en vaardigheden bieden houvast voor de opzet van cultuureducatieve projecten.

Beeldende vorming staat in de belangstelling bij scholen, net als ambachtelijke projecten.

Er is vraag naar vakdocenten voor beeldend onderwijs, kunstenaars zouden een deel van die vraag kunnen invullen.

Cross-over arts, dans, podiumkunsten, projecten die handelen over thema's binnen de school zoals intimiteit en seksuele diversiteit: er is een aantal gebieden waar culturele instellingen zich verder in kunnen ontwikkelen.

Community arts wint aan belang.

Stadsdelen stimuleren scholen om een relatie aan te gaan met culturele instellingen en kunstenaars in de eigen buurt.

Scholen hebben behoefte aan samenhang binnen het cultuuronderwijs. Culturele instellingen en kunstenaars zouden zich kunnen verdiepen in de rest van het cultuurprogramma van een school en met een school kijken waar lacunes zijn en waar een overlap is.

Knelpunten

Voor stedelijke stimuleringsregelingen, zoals de Plusregeling voor cultuureducatie in Amsterdam, heeft het aflopen van de Regeling Cultuurparticipatie provincies en gemeenten forse consequenties. Scholen, met name die met een lagere ouderbijdrage, kunnen hun cultuureducatiebudget niet langer aanvullen en raken achter bij scholen met een hoger budget.

De nadruk op kwaliteitsverbetering van het onderwijs in lezen en schrijven zet de uitvoer van cultuurprogramma's onder druk, daarnaast lijkt het, tijdelijk, meer verloop van leerkrachten te veroorzaken.

Niet alle instellingen en kunstenaars zijn even goed in staat om hun cultuureducatieve aanbod af te stemmen op de leeftijd en de ontwikkeling van de kinderen of op de beoogde opbrengst voor de school.

Vakdocenten zijn schaars. Voortgezet onderwijs scholen vragen naar vakdocenten muziek, drama en dans omdat jongeren juist om lessen in die disciplines vragen.

De uren voor de coördinatoren in het VO komen steeds meer onder druk te staan.

Scholen proberen aan leerlingen duidelijk te maken dat er volop carrièremogelijkheden zijn in de toegepaste kunst, media en techniek. Toch lijkt de doorstroom naar een opleiding in de creatieve vakken na het vmbo-mavo-onderwijs te stagneren.

De verschillen tussen scholen zijn groot, lang niet alle scholen hebben moderne leermiddelen of voldoende budget om deze aan te schaffen. Er zijn scholen die kampen met trage en verouderde computers en een te klein systeem om bijvoorbeeld digitale portfolio's voor de leerlingen op te zetten, met name VMBO-mavo scholen.

© Marco van Hal

Beeldmakers, 'Kijken als een kikker' met Davo

Inhoudsopgave

Inleiding; Verankering vraagt om kennis, netwerkvorming en kennisdeling	1
Conclusies	2
Kansen voor het onderwijs	3
Kansen voor culturele instellingen en kunstenaars	3
Knelpunten	4
Terugblik op 2010	9
1. Rijksoverheid en de financiering van cultuureducatie	10
Inleiding	10
Cultuurkaart voor het VO (Cultuurkaart/CJP)	10
De Regeling versterking cultuureducatie primair onderwijs, Cepo	11
De Regeling cultuurparticipatie provincies en gemeenten 2009-2012	11
Het programma Cultuureducatie met kwaliteit	12
Financiering voor muziek	12
Inhoudelijke ondersteuning neemt af	12
Samenvatting	12
2. Cultuureducatie in Nederland: raamleerplannen en leerlijnen zijn dragers voor cultuuronderwijs	13
Inleiding	13
Muziekeducatie	13
Landelijk initiatief voor Muziekeducatie	14
Opmars van leerorkesten	14
Instrumenten via Radio 4	14
Cultuureducatie in de vier grote steden	15
Denken, Voelen, Doen	15
Leerlijnen, een veelheid aan verschijningsvormen	16
Leerlijnen gedefinieerd	16
Leerlijnen in de praktijk	16
Methodes	17
Amsterdamse voorbeelden	17
Samenvatting	18
3. Cultuureducatie in Amsterdam: Pal voor cultuureducatie	19
Inleiding	19
Voortgang cultuureducatie in Amsterdam	19
Voortgang per medio 2011 en grafieken	20
Aantal scholen	20
Scholen zonder interesse	20
Culturbus Amsterdam	21
Raamleerplan cultureel erfgoed	21
Talentontwikkeling: Sergio Hasselbaink	22
Amsterdamse pabo groeit	22
Samenvatting	22

4. Het basispakket cultuureducatie: drie uur cultuureducatie per week	23
Inleiding	23
Huidige positie van Muziek, Cultureel erfgoed en Beeldende vorming	23
Uitvoering basispakket vraagt intensieve benadering	24
Raamleerplan muzikeducatie	25
Pilot muzikeducatie	26
Samenvatting	27
5. Financiering cultuureducatie in Amsterdam	28
Inleiding	28
Voucherbeheer	28
Indicatie van de bestedingen	28
Het Amsterdams Fonds voor de Kunst	29
Aanvragen cultuureducatie in 2011	30
De consensusregelingen	30
Internationalisering	30
Besloten vervoer naar cultuur en basispakket cultuureducatie	31
Samenvatting	31
6. Werkzaamheden Mocca	32
Inleiding	32
Kengetallen 2010	32
Leervragen beantwoord: de MoccaAcademie	33
Samenwerking met stadsdelen	33
Opschoning Mocca-database	34
Evaluaties	34
Tweede beleidscyclus: Implementatie biedt samenhang	35
ICC-cursus	35
Samenvatting	35
7. Het Amsterdamse model na 4 jaar: een evaluatie	36
Inleiding	36
Veel waardering voor Mocca, het AFK en Voucherbeheer	36
De opdracht aan Mocca	37
Eindoordeel over Mocca	37
Opbrengsten en bestedingen van het Amsterdamse model 2006-2010	38
Groot en klein: een karakterschets van de marktverhoudingen, per jaar	38
8. Amsterdamse stadsdelen	39
Inleiding	39
Zuidoost	39
Samenwerking met stadsdeel Centrum	39
Overzicht van cultuurnota's per stadsdeel	40
Samenvatting	40

9. Koers Nieuw West: afgerond	41
Inleiding	41
Laatste aanvragen voor subsidie	41
Samenwerking met Aslan	41
Thematisch veelvormig	41
Nieuwe samenwerkingen	41
Subsidie voor de talentenkaravaan van SEP	42
De Globe ziet geen wanklank	42
Opzet KNW geslaagd	42
10. Trends in het basisonderwijs: de vaste relatie en hogere ambities	43
Inleiding	43
Leerlijn bij 't Koggeschip	43
(Nog) meer geld gezocht	43
Tweede beleidsplan = hogere ambities	44
Klassenouders gevraagd	44
Doorlopende lijn van onder school naar naschool voor basisschool De Capelle	44
Trends	45
Netwerken in het basisonderwijs	45
Behoeftte aan harde bewijzen	45
De Dorus Rijkersschool ziet effect	46
Beeldende vorming is terug	46
Vakdocenten hebben de toekomst	47
Creacircuits voor ouders en leerkrachten	47
Samenvatting	47
11. Trends in het voortgezet onderwijs	48
Inleiding	48
Trends	48
Minder uren voor cultuureducatie	48
Zoektocht naar nieuwe financieringsmogelijkheden	48
Cultuurprofielscholen en kunstklassen	48
Profiel Cultuur en Maatschappij loopt terug	49
Maatschappelijke Stage en cultuureducatie	49
Pluche stoelen in het vernieuwde Spinoza	49
Meesteropleiding Coupeur	49
Vraag naar docenten voor podiumkunsten	49
Digitalisering, nieuwe media en jonge docenten	50
Ambachtelijke technieken	50
Opdrachtgeverschap blijft lastig	50
Netwerken	51
Netwerk (voortgezet) speciaal onderwijs	51
Film Pluk de Bloemen niet	51
Netwerk NetWest	51
Netwerk vmbo	52
Langdurige samenwerking VO-scholen en Amsterdamse kunstinstellingen	52
Calvijn met Junior College & Beehive	52
Nascholingen kunsteducatie	52
Samenvatting	52

12. Culturele Instellingen	53
Inleiding	53
Ambachten	
Instellingen open en dicht	53
Samenwerkingen culturele instellingen met scholen	53
Binden en Boeien verdiept met 5 VO-scholen	54
Trends	54
Community arts scholing en projecten	55
Een eigen tentoonstelling en publicaties voor de jeugd	55
Cross over arts	55
Dans, dans, dans	56
Nieuwe culturele instellingen en kunstenaars in de Mocca-database	56
Peer Education	56
ArtZuid versterkt zijn cultuureducatief programma	57
De Schoolschrijver	57
Trends	58
Bezuinigingen veroorzaken verbroedering en kennisdeling	58
Cultureel ondernemen	58
Bijeenkomsten en netwerken	58
Marketing voor instellingen	58
Seksualiteit als thema	59
Online cultuureducatie	60
Samenvatting	60
 Bijlage 1	 61
Cijfers Cultuurkaart Amsterdam 2010/2011	
 Bijlage 2	 64
Overzicht cultuurnota's stadsdelen	
 Bronnen	 67

© Edwin van Kuler

De Haas Theater Producties, De Helden Show

Terugblik op 2010

In het Trendrapport 2010 is een aantal aandachtspunten benoemd. Van deze punten wordt de huidige stand van zaken kort weergegeven:

Het verloop binnen de onderwijsteams in het basisonderwijs is in 2010-2011 niet afgenomen.

In Amsterdam lijken betere leerkrachten en vooral interne cultuurcoördinatoren (icc'ers) elke paar jaar van school te willen veranderen. In een school waar een icc'er vertrekt komt dat aan de continuïteit van cultuureducatie niet altijd ten goede. Daarnaast heeft de nadruk op presteren, van leerlingen én docenten, als neveneffect dat een aantal, meest oudere, leerkrachten het onderwijs heeft verlaten. De teams zijn nu echter versterkt met gemotiveerde, vaak jonge, leerkrachten. Als deze leerkrachten in de scholen blijven, verwachten wij daar positieve effecten van.

Ook in 2011 is cultuureducatie in het basisonderwijs geen officieel onderdeel van het onderwijsprogramma. In het voortgezet onderwijs maakt zij er nog maar in beperkte mate onderdeel van uit. De kerndoelen blijken niet voldoende houvast te bieden. Aan deze situatie komt een einde als er een urennorm wordt vastgesteld en als er wordt vastgehouden aan een jaarplan waarin een verplicht aantal uren voor de kerndoelen wordt vastgelegd. Tot dan blijft de vluchtigheid van cultuureducatie een aandachtspunt.

Hoe positief de verbetertrajecten in het Amsterdamse basisonderwijs ook zijn bedoeld, op sommige scholen remmen zij de verankering van cultuureducatie. Vaak tegen de wens van de cultuurcoördinator in wordt het gekozen programma op advies van de directeur voor één of twee jaar stilgelegd. Bijeenkomsten, workshops en gesprekken zorgen voor continuïteit en blijken vaak een voorwaarde om cultuureducatie op de agenda te houden.

In 2010 is onderkend dat zelfstandig kunstenaars jongeren weliswaar veel te bieden hebben op het gebied van actieve kunstbeleving, maar dat zij niet altijd over de benodigde didactische kennis beschikken. Kunstenaars beseffen dat zelf ook. In 2011 zijn er voor een groep kunstenaars workshops didactiek georganiseerd, waarbij is samengewerkt met experts. Door de toenemende vraag naar inzicht in kwaliteit wordt het belang van verdere scholing onderkend.

Jarenlang is vervoer genoemd als een obstakel voor het bezoeken van de grootstedelijke erfgoedlocaties en culturele instellingen. In 2011 heeft de Amsterdamse gemeente dit obstakel voor een groot deel weggenomen door het regelen van besloten vervoer voor scholen. Basisscholen kunnen daarvan gebruikmaken tegen een tarief van 2 euro per kind. Jaarlijks kunnen zij vier retourritten boeken voor bezoeken aan culturele instellingen. Zij hebben daarbij een keuze uit zeventien culturele instellingen. Het vervoer kan per bus of per boot worden geboekt, met als voorwaarde dat de instelling op een afstand van minimaal 1 kilometer van de school ligt.

Meer in het algemeen tekent zich voor het schooljaar 2011-2012 in Amsterdam een aantal ontwikkelingen af:

- Het gemeentebestuur neemt een actieve rol in stadsbrede raamleerplannen voor een aantal disciplines
- Stadsdeelbesturen willen meer aandacht voor aanbod in de eigen buurt op het gebied van cultuureducatie
- Schoolbesturen ondersteunen het stedelijke beleid voor meer cultuureducatie
- Scholen kiezen voor netwerken op thema
- Scholen zijn toe aan een tweede beleidscyclus en daarmee aan een kwaliteitsslag
- culturele instellingen en kunstenaars zoeken meer samenwerking
- culturele instellingen en kunstenaars willen meer kennis over het werken in de scholen en het werken met specifieke leeftijdsgroepen op scholen

1. Rijksoverheid en de financiering van cultuureducatie

Inleiding

Schooljaar 2010-2011 begon met het bericht dat volgens het nieuwe regeerakkoord na schooljaar 2011-2012 de Cultuurkaart voor het voortgezet onderwijs wordt afgeschaft. Dit bericht kwam voor VO-scholen als een schok. Door de aangekondigde bezuinigingen in het culturele veld ontstond er onrust. Men vroeg zich af of de plaats die cultuureducatie inneemt op de scholen wel kan worden gehandhaafd. Al snel bleek echter dat het kabinet cultuureducatie ook in deze regeerperiode belangrijk vindt. In de Junibrief* zegt de staatssecretaris voor Cultuur onder meer: *“Cultuureducatie brengt kinderen en jongeren in aanraking met de rijkdom van cultuur. Het stimuleert hun creativiteit en vergroot hun historisch bewustzijn. In een wereld die steeds internationaler wordt en waarin we ons steeds meer moeten kunnen verplaatsen in anderen, vervult cultuur een belangrijke rol. De spontaniteit en verbeelding die cultuur losmaakt, zijn in onze tijd niet alleen gevraagd, maar vaak ook vereist: ‘A firm needs more than an efficient manufacturing process, cost-control and a good technological base to remain competitive’. Het kabinet vindt cultuureducatie belangrijk: voor persoonlijke ontwikkeling en voor de creativiteit van onze samenleving als geheel. Ook de Raad voor Cultuur hecht groot belang aan educatie en wijst erop dat de ‘onderzoekende houding’ die kinderen daardoor ontwikkelen, van groot belang is voor onze kennissamenleving.* Het kabinet wil kinderen en jongeren op het gebied van cultuur een stevig fundament bieden. Voorwaarden daarvoor zijn een goede verankering van cultuureducatie in het onderwijs en aandacht voor cultuureducatie bij alle culturele instellingen, landelijk en lokaal.”* Met deze brief staat de staatssecretaris pal voor cultuureducatie. Op provinciaal en stedelijk niveau wordt zijn lijn echter niet overal gevolgd.

Cultuurkaart voor het VO (Cultuurkaart/CJP)

De plannen van de nieuwe regering om de Cultuurkaart voor het VO drie jaar nadat hij was ingevoerd in te trekken, leidden tot onrust en onzekerheid. Na de kinderziektes in schooljaar 2008-2009 te hebben doorstaan en na een paar oneffenheden in schooljaar 2009-2010, zijn de meeste scholen met een goed plan gekomen om de kaarten te activeren, de budgetten te verdelen en de gelden te besteden.** Schooljaar 2010-2011 is beduidend soepeler verlopen dan de eerste twee jaren van de Cultuurkaart. De meeste scholen hebben nu een beleidsplan cultuureducatie en zijn blij met een apart budget voor cultuureducatie. Al snel kwam het geruststellende bericht dat de Cultuurkaart in zijn huidige vorm in ieder geval blijft tot en met schooljaar 2011-2012. Alleen is het VSB-tientje vervallen. CJP heeft daarover helder met de scholen gecommuniceerd. Veel Amsterdamse scholen tekenden de petitie die Walter Groenen, directeur van CJP, aan de Tweede Kamer overhandigde. Ook presenteerde CJP een enorme taart met glazuur in verschillende kleuren om de bestedingen per discipline aan te geven.

De staatssecretaris zoekt samen met CJP naar een manier om de Cultuurkaart te continueren, eventueel zonder rijksbijdrage. De uitkomst van deze zoektocht naar alternatieve financiering is nog niet bekend.

* Zie: www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/06/10/meer-dan-kwaliteit-een-nieuwe-visie-op-cultuurbeleid.html

** Zie een overzicht van de bestedingen in de bijlagen

Walter Groenen (directeur CJP) snijdt met een leerlinge van het Johan de Witt College in Den Haag de taart aan in bijzijn van diverse kamerleden. Leerlingen van de Amsterdamse vmbo-bakkersopleiding de Berkhoff bakten deze taart.

De Regeling versterking cultuureducatie primair onderwijs, Cepo

Het budget van 10,90 euro per leerling per schooljaar, de zogenaamde Cepo-gelden, zal blijven bestaan en zal volgend jaar aan alle basisscholen worden verstrekt. Met deze gelden maakt het ministerie de middelen voor cultuureducatie structureel beschikbaar. Het geld wordt duidelijk zichtbaar gemaakt in de lumpsum, zodat het voor scholen helder is dat zij geld blijven ontvangen voor cultuureducatie. Aan de besteding van het budget zijn verder geen voorwaarden verbonden. Wel zijn de scholen verplicht te laten zien waarvoor zij de gelden hebben gebruikt. Als een school het geld niet aan cultuureducatie besteedt, kan het worden teruggevorderd.

Vanaf schooljaar 2012-2013 blijft het budget van de regeling vier jaar lang jaarlijks geoormerkt beschikbaar. Scholen kunnen daardoor de kwaliteit van cultuureducatie versterken. De middelen worden ingezet via een zogeheten 'prestatiebox' binnen de lumpsum. De staatssecretaris wil de besteding van deze middelen laten monitoren door de onderwijsinspectie, bijvoorbeeld in de vorm van een themarapportage cultuureducatie.

De Regeling cultuurparticipatie provincies en gemeenten 2009-2012

Met de Regeling cultuurparticipatie provincies en gemeenten 2009-2012 heeft de overheid voor de periode 2009-2012 cultuurparticipatie tot een gezamenlijke verantwoordelijkheid gemaakt van gemeenten, provincies en het Fonds voor Cultuurparticipatie. Aan de regeling nemen alle provincies en 35 grote gemeenten deel. De regeling is gebaseerd op matching. Dat wil zeggen dat de betreffende provincie of gemeente een bedrag investeert dat gelijk is aan de bijdrage van het Fonds voor Cultuurparticipatie aan die provincie of gemeente. De regeling loopt in 2012 af en krijgt in de huidige vorm geen vervolg. In Amsterdam werd een deel van de Plusregeling cultuureducatie bij het Amsterdams Fonds voor de Kunst uit deze regeling bekostigd. Met het vervallen van de matchingregeling valt dan ook de helft van de financiering van de plusregeling in Amsterdam weg.

In zijn Junibrief heeft de staatssecretaris aangegeven de samenwerking met gemeenten en provincies te willen continueren om de kwaliteit van cultuureducatie in het basisonderwijs te verbeteren.

Het programma Cultuureducatie met kwaliteit

Het programma Cultuureducatie met kwaliteit richt zich op het beter verankeren van cultuureducatie in het onderwijs en bij culturele instellingen. Het is een vervolg op de regeling Cultuurparticipatie voor provincies en gemeenten. De nieuwe regeling heeft als doel de kwaliteit van de cultuureducatie op scholen en bij culturele instellingen te versterken door middel van duurzame en intensieve samenwerking tussen het lokale onderwijs en de culturele sector. De samenwerking dient gestoeld te zijn op een onderwijskundige visie. De culturele ontwikkeling van het kind staat daarin centraal. In deze onderwijskundige visie is gekozen voor een doorgaande leerlijn, dus niet voor korte aanbodgerichte kennismakingen. De richtlijnen en criteria voor deze regeling worden in de komende maanden nader uitgewerkt. De komende vier jaar is hiervoor ongeveer 10 miljoen euro per jaar beschikbaar. Naar verwachting kan omstreeks juni 2012 de inhoud en de uitvoering van het nieuwe programma worden vastgelegd in een overeenkomst tussen het ministerie van OCW en bestuurlijke partners. Dan is ook duidelijk hoe de nieuwe regeling eruit komt te zien en hoe de aanvraag en de beoordelingsprocedure zullen verlopen.

Financiering voor muziek

De overheid stimuleert muziekonderwijs met financiële middelen. Het Fonds voor Cultuurparticipatie heeft de regeling Er zit muziek in ieder kind gelanceerd, die muziekeducatie toegankelijk moet maken voor zoveel mogelijk kinderen van 4 tot 12 jaar. Het Fonds wil 'bewustwording creëren met betrekking tot het belang van muziekeducatie aan kinderen'. Er zijn inmiddels subsidies van in totaal ruim twee miljoen euro toegekend.

Inhoudelijke ondersteuning neemt af

De provincies Noord-Holland, Friesland en Groningen hebben forse reorganisaties aangekondigd, van vooral de muziekscholen en de steunfuncties voor cultuureducatie. Bij deze reorganisaties kijken zij naar het Amsterdamse model, waarin zelfstandig ondernemers cultuureducatie rechtstreeks aanbieden aan scholen. De drie provincies geven daarbij echter geen inhoudelijke ondersteuning aan scholen en instellingen, waarmee Amsterdam zich juist onderscheidt.

Samenvatting

De vele bezuinigingen op cultuur hebben onrust teweeggebracht in het onderwijs. De brief van staatssecretaris Halbe Zijlstra heeft deze onrust enigszins doen afnemen. Cultuureducatie blijft belangrijk. De Regeling 'Versterking cultuureducatie in het primair onderwijs voor het primair onderwijs krijgt een permanent karakter. De Cultuurkaart voor het voortgezet onderwijs loopt in het schooljaar 2012 af als rijksregeling. CJP heeft echter een voorstel ingediend om de Cultuurkaart op eigen kracht te laten voortbestaan. De Regeling Cultuurparticipatie provincies en gemeenten, die de gemeentelijke en provinciale gelden matcht, houdt op te bestaan. Het programma Cultuureducatie met kwaliteit is een vervolg op deze regeling. Het richt zich op het beter verankeren van cultuureducatie in het onderwijs en bij culturele instellingen. Voor stedelijke stimuleringsregelingen, zoals de Plusregeling voor cultuureducatie in Amsterdam, heeft het aflopen van de Regeling Cultuurparticipatie provincies en gemeenten forse consequenties, wat ook geldt voor een aantal provinciale steunfuncties.

2. Cultuureducatie in Nederland: raamleerplannen en leerlijnen zijn dragers voor cultuuronderwijs

Inleiding

In 2009 is het project Cultuur in de Spiegel gestart. In dit vierjarig onderzoek ontwikkelt de afdeling Kunsten, Cultuur en Media van de Rijksuniversiteit Groningen samen met het SLO, het nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling, een theoretisch kader en een raamleerplan voor cultuuronderwijs gericht op leerlingen van 4 tot 18 jaar. Vanuit het onderwijsveld is er een grote vraag naar een goed onderbouwd en volwaardig curriculum voor cultuureducatie. Met de bezuinigingen op cultuur in het verschieft en het ontbreken van steunfuncties of expertisecentra zoeken scholen naar houvast. Met raamleerplannen en leerlijnen kunnen scholen samenhang aanbrengen en een afgewogen programma opstellen. Uitgeverijen en makers van digitale applicaties zijn zich bewust van de groeiende vraag naar leerlijnen.

Muziekeducatie

Landelijk is er veel aandacht voor de inzet van muziekeducatie als beleidsinstrument. In Utrecht is in 2009 een pilot gestart voor muziekonderwijs. De faculteit Muziek van de Hogeschool voor de Kunsten ontwikkelt in samenwerking met het Utrechts Centrum voor de Kunsten een leergang Muziek voor de brede school in Overvecht, een conglomeraat van negen basisscholen. De Rotterdamse muziekschool, die onderdeel uitmaakt van de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam, organiseert sinds 2007 het project Ieder Kind een Instrument. Daarmee streeft hij ernaar om kinderen uit achterstandswijken in contact te brengen met instrumentaal onderwijs als vast onderdeel van het curriculum van het primair onderwijs. In Rotterdam is in 2010 het buitenschoolse muziekeducatieprogramma Music Matters afgerond. Het had als doel om met muziek 'ontmoetingen tot stand te brengen tussen jonge mensen van verschillende achtergronden teneinde hun maatschappelijke en culturele participatie én hun culturele en artistieke ontwikkeling te stimuleren'. De Raad voor Cultuur stelt in zijn adviesprogramma voor 2010 dat hij zich voorneemt om de mogelijkheden tot verbetering te onderzoeken van het muziekonderwijs in het basis- en voortgezet onderwijs.

Paleis op de Dam, schoolrondleiding

Landelijk initiatief voor Muziekeducatie

Muziekeducatie staat landelijk in de belangstelling. Dat is nog eens ondersteund met de bekendmaking van een nieuw initiatief van Prinses Maxima tijdens haar verjaardagsviering in mei jongstleden. Dit initiatief, Kinderen Maken Muziek, heeft tot doel dat zoveel mogelijk kinderen een muziekinstrument leren bespelen en samen muziek maken. Samen muziek maken stimuleert de ontwikkeling van sociale en emotionele vaardigheden. Met Kinderen Maken Muziek wordt beoogd om ten minste 25 en ten hoogste 40 initiatieven in het land te starten, waarbij kinderen een instrument leren spelen. De bedoeling is om te starten met groepen van minimaal zes kinderen. Per organisatie moeten er minstens honderd kinderen worden bereikt. Kinderen Maken Muziek is een initiatief van het Oranje Fonds en het Fonds voor Cultuurparticipatie. Kinderen Maken Muziek werkt samen met het veel geprezen muziekeducatieprogramma het Leerorkest in Amsterdam. In vier jaar tijd is het Leerorkest uitgegroeid van een verlengdeschooldag-experiment bij een paar scholen tot een organisatie met een half miljoen subsidie, zestig muziekdocenten en dertien orkesten. Het Leerorkest werkt bovendien nauw samen met het Nederlands Philharmonisch Orkest. Later in het jaar ging de website orkestindeklas.nl van start waarop bladmuziek en didactische materiaal van Ieder Kind een Instrument in Rotterdam en Muziek in de Klas in Gelderland beschikbaar zijn.

Parool 13 oktober - © Dingema Mol

Opmars van leerorkesten

Met het toekennen van de Erasmusprijs 2010 aan de Venezolaan José Antonio Abreu bleek eens te meer welke prominente positie muziekeducatie heeft. De prijs, jaarlijks toegekend aan een persoon die een belangrijke bijdrage heeft geleverd op cultureel en sociaal gebied, eerde Abreu als oprichter van El Sistema. El Sistema is een muziekeducatieproject, dat kinderen uit achterstandwijken de kans biedt om zich door middel van muziek verder te ontwikkelen. Meer dan een kwart miljoen kinderen krijgen zo muziekles op muziekscholen verspreid over heel Venezuela. Inmiddels zijn er verschillende orkesten ontstaan uit dit bijzondere project. Het Leerorkest van de Muziekschool Amsterdam Zuidoost, vaak genoemd als voorbeeld in de Nederlandse context, werkt op eenzelfde wijze.

Instrumenten via Radio 4

Basisschool De Globe uit Osdorp gaf de aftrap voor Klassiek Geeft van Radio 4. Zo'n 130 kinderen uit het Leerorkest speelden live op de radio samen met violiste Janine Jansen. Met Klassiek Geeft vraagt de zender aan zijn luisteraars om orkestinstrumenten te doneren. In de eerste twee weken hebben 250 personen gehoor gegeven aan de oproep, onder wie de beroemde dirigent en violist Jaap van Zweden. De instrumenten die aan Klassiek Geeft worden geschonken, zijn bestemd voor drie initiatieven: Muziek in de Klas in Tiel, De Toon zetten in Veendam en het Leerorkest in Amsterdam. Aan het Leerorkest nemen inmiddels 1500 kinderen deel.

Cultuureducatie in de vier grote steden

In Utrecht, Den Haag en Rotterdam neemt cultuureducatie een belangrijke plaats in het gemeentelijk beleid. Hoewel de speerpunten in het beleid van deze steden verschillend zijn, zijn er ook veel overeenkomsten.

In Den Haag ontwikkelde Het Koorenhuis, het kunstencentrum voor Den Haag en de Haagse regio, leerlijnen waarin voor de zogenaamde Leer Kansen Profiel scholen taal en cultuureducatie met elkaar worden verbonden. De Leer Kansen Profiel Scholen zijn scholen met een verlengde schooldag. Cultuurcoördinatoren, ICC-ers, lokale culturele instellingen en cultuureducators hebben inspraak in de programmalijnen van het Koorenhuis.

Rotterdam start met het programma Beter Presteren, dat tot doel heeft de schoolprestaties te verbeteren en talentontwikkeling te stimuleren. Binnen dit programma is veel aandacht voor taal en rekenen. Het zet in op een structurele verlenging van de leertijd met zes uur per week. Van alle activiteiten moet duidelijk zijn hoe zij bijdragen aan het verbeteren van de prestaties. Scholen worden dankzij dit initiatief gestimuleerd de disciplines beeldende vorming, dans en drama, muziek en filosofie in hun curriculum op te nemen, onder andere om daarmee de leerprestaties bij vakken als taal en rekenen verbeteren.

De gemeente Utrecht probeert cultuureducatie te verankeren door scholen en culturele instellingen creatieve partnerschappen aan te laten gaan: school en culturele instelling gaan een duurzame samenwerking aan waarbij wederzijdse beïnvloeding en het vergroten van de creativiteit bij zowel de partners als de leerlingen centraal staan.

In Amsterdam is de ambitie vastgelegd om elke leerling in het basisonderwijs drie uur cultuureducatie te geven, en om daarin te beginnen met de disciplines muziek, beeldende vorming en cultureel erfgoed. In een volgend hoofdstuk wordt nader ingegaan op de ontwikkelingen in Amsterdam.

Denken, Voelen, Doen

Onder het motto Denken, Voelen, Doen stimuleert de gemeente Rotterdam sinds schooljaar 2010-2011 scholen om muziek, filosofie, beeldende vorming, dans en drama in hun schoolcurriculum op te nemen. Dit omdat deze disciplines de leerprestaties bij vakken als taal en rekenen verbeteren, maar vooral ook omdat hiervan een positief effect op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen wordt verwacht, met als neveneffect een versterking van de cognitieve ontwikkeling. Het initiatief richt zich in de eerste plaats op de schoolleiding en de docenten: het schoolteam maakt een ontwikkelingstraject door, opdat het cultuuraanbod een integraal onderdeel wordt van het curriculum. De scholen worden daarin begeleid door het Kenniscentrum Cultuureducatie Rotterdam (KCR). Voor de startende scholen stelt de gemeente een subsidie beschikbaar om ze te begeleiden en om materiaal te ontwikkelen. Scholen mogen zelf een instelling kiezen die hen begeleidt. In 2012 wordt het initiatief geëvalueerd, onder andere door te kijken naar de leerprestaties van kinderen en jongeren op de scholen die aan Denken, Voelen, Doen hebben meegedaan.

Leerlijnen, een veelheid aan verschijningsvormen

Nu veel scholen er naar streven om cultuureducatie in het schoolcurriculum te verankeren, zien wij een toenemende vraag naar het opzetten van een leerlijn. Het onderzoek Cultuur in de Spiegel, vaak genoemd in samenhang met kwalitatief cultuuronderwijs en met leerlijnen, heeft tot doel een raamleerplan voor cultuuronderwijs aan 4- tot 18- jarigen te ontwikkelen. Het uitgangspunt is dat het van belang is dat kinderen cultureel zelfbewustzijn ontwikkelen. Het doel is dat zij zowel hun vermogen tot zelfreflectie ontwikkelen, als inzicht verwerven in cultuur. Het gaat daarbij om de eigen cultuur, de cultuur van anderen en cultuur in het algemeen. Een ander doel is dat zij zich in verschillende media leren uitdrukken.

Leerlijnen gedefinieerd

In de omschrijving van de Stichting Leerplanontwikkeling Nederland (SLO), wordt de volgende definitie gehanteerd:

Een leerlijn is een beredeneerde opbouw van tussendoelen en inhouden, leidend naar een einddoel. Afhankelijk van de precieze functie, gebruikscontext en doelgroep variëren leerlijnen in de mate waarin implicaties voor verschillende leerplanelementen zijn uitgewerkt.*

In de studie Leerlijnen en vocabulaires in de praktijk van SLO wordt gesteld: Er kunnen dus leerlijnen ontwikkeld worden om meer samenhang en continuïteit door leerjaren heen aan te geven, bijvoorbeeld thematisch, maar ook om specifiek een individuele leerlijn voor een leerling uit te zetten. Ook worden er leerlijnen gebruikt om leermiddelen te arrangeren en om onderwijs via een bepaalde vakdidactiek aan te bieden.

Leerlijnen in de praktijk

Het begrip leerlijn wordt niet alleen in het onderwijs maar ook daarbuiten veelvuldig gebruikt en voor zeer uiteenlopende verschijningsvormen. Binnen scholen dekt het de behoefte aan een structuur waardoor de culturele activiteiten samenhang krijgen.

In de praktijk willen scholen dat de leerlijnen binnen cultuureducatie zijn opgezet vanuit één of meerdere disciplines, bijvoorbeeld een muziekleerlijn of een leerlijn nieuwe media, of een leerlijn met een combinatie van disciplines als uitgangspunt.

Bij een thematische leerlijn zorgt het thema voor samenhang, bijvoorbeeld cultuureducatieve activiteiten gekoppeld aan taal. Deze koppeling is dan het basisthema bij elke project in een of verschillende kunstdisciplines.

Een doorgaande lijn onderschools-naschools is misschien wel het meest gehanteerde begrip van een leerlijn, uiteenlopend van een kennismakingsles onderschools en verdiepende lessen naschools tot een onderschools lesprogramma van groep 1 tot en met 8. Naschools kunnen kinderen zich dan verder ontwikkelen in een bepaalde kunstdiscipline. Brede scholen willen vakken steeds vaker met elkaar verbinden, zowel in kunst en cultuur als in techniek en wetenschap.

De school vult de leerlijnen vaak in samen met verschillende culturele instellingen, zowel op locatie als op de school. Als er vakdocenten zijn, hebben die een rol in de opzet en de uitvoering van een leerlijn. Niet alle instellingen en kunstenaars zijn even goed in staat om hun cultuureducatieve aanbod af te stemmen op de leeftijd en de ontwikkeling van de kinderen of op de beoogde opbrengst voor de school. Dit verdient aandacht van zowel de school als de culturele sector.

* TULE Tussendoelen en Leerdoelen, 2010, Strijker, A., 2010 Leerlijnen en vocabulaires in de praktijk. SLO, Enschede

Methodes

Leerlijnen zijn er ook in de vorm van lesmethodes waarmee kinderen ieder leerjaar hun kennis en vaardigheden in één of meerdere disciplines verder ontwikkelen. Methodes zijn er in boekvorm, op cd's, en ook steeds meer als online applicaties. Daarbij neemt de school een abonnement op de lessen, die via de digiboard klassikaal kunnen worden gegeven of door de leerlingen via monitors zelf worden uitgevoerd. De aanschaf van methodes valt voor veel scholen niet onder het cultuureducatiebudget maar onder het budget voor leermiddelen. Dat geeft ruimte om de methodes aan te schaffen, ook bij scholen waar het budget voor cultuureducatie klein is.

'Moet je doen' is een veel gebruikte methode voor beeldend onderwijs. Voor muziekonderwijs wordt de markt overspoeld met methodes. Kies je instrument van het Prinses Christina Concours, NedPhO GO! van het Nederlands Philharmonisch Orkest en de lessen van het initiatief orkestindeklas.nl zijn methodes die kosteloos kunnen worden gebruikt.

Recent publiceerde De Lindenberg, het Huis voor de Kunsten in Nijmegen, de leerlijn kunst en cultuur. Deze leerlijn gaat uit van zeven culturele competenties, die kinderen ontwikkelen tijdens de basisschoolperiode. In de leerlijn worden lessuggesties gedaan en worden per leerjaar de doelen voor de disciplines dans, taal, muziek, beeldende vorming en drama uitgewerkt. Daarmee kan iedere leerkracht of vakdocent een leerlijn samenstellen, bijvoorbeeld een leerlijn die alleen over beeldende vorming gaat, een multidisciplinaire leerlijn, of een leerlijn voor de brede school.

De vakvereniging voor kunst en cultuur VONCK heeft een leerplan voor beeldende kunst en vormgeving voor 4- tot 14-jarigen in de maak, dat via www.vonkc.nl kan worden gebruikt. VONCK wil kinderen opleiden tot beeldbekwame mensen, hen leren beelden te kennen en te begrijpen.

Amsterdamse voorbeelden

De openbare basisschool Olympus in Amsterdam IJburg wil dat de kinderen in acht jaar tijd binnen één leerlijn kennismaken met alle disciplines. Eén van de doelen is dat de kinderen in die periode hun vermogen om te presenteren ontwikkelen. Dit doel kan in alle kunstdisciplines worden gerealiseerd.

Op de islamitische As-Soeffahschool wordt gewerkt aan de hand van de thema's uit de taalmethode Zin in taal. Vanuit de zaakvakken wordt hierop met vergelijkbare onderwerpen aangesloten. Voor cultuureducatie is een programma ontwikkeld waarbij museumbezoek, theatervoorstellingen en beeldende vormingsopdrachten passen bij de taalthema's.

Samenvatting

De vier grote steden hebben elk hun eigen speerpunten binnen de cultuureducatie. De gemeente Rotterdam valt daarbij op met zijn keuze voor een pilot met muziek, filosofie, beeldende vorming, dans en drama. Deze disciplines verbeteren de leerprestaties bij vakken als taal en rekenen, maar naar verwachting hebben zij vooral ook een positief effect op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen, met als neveneffect een versterking van hun cognitieve ontwikkeling.

Als onderdeel van de vraag naar benoembare kwaliteit is er landelijk aandacht voor leerlijnen. Daarbij valt op dat onder de noemer leerlijn veel verschijningsvormen worden samengebracht. Een leerlijn kan schoolbreed voor meerdere disciplines zijn bedoeld, hij kan een aaneenschakeling zijn van kennismakingen, hij kan worden gevormd door een wekelijkse les in een of twee disciplines, en hij kan bovendien variëren per groep. Scholen maken een leerlijn zelf op basis van het aanbod van kleine en grote instellingen, of zij kopen een methode die al dan niet klassikaal wordt uitgevoerd.

Scholen vullen de vele gesubsidieerde programma's aan met meer of minder commerciële leerlijnen. Daarin neemt het aantal digitale applicaties toe, met name voor muziekonderwijs. De kwaliteit van een leerlijn hangt samen met de kennis over de didactische mogelijkheden van kinderen, afgezet tegen het niveau waarop zij kennis en vaardigheden kunnen ontwikkelen. Zowel in het onderwijs als in de culturele sector zou daar meer aandacht voor moeten zijn. Cultuur in de Spiegel biedt daarvoor handreikingen.

PRINSES CHRISTINA CONCOURS

Kies Je Instrument | Muziekles met Bennie Brillant | Classic Express

Home Nieuws Over ons Concoursen Concerten Coaching Beeld Contact

Kies je instrument

Eind maart verschijnt de vierde editie van het jaarlijkse magazine *Kies je instrument*. Met het magazine en de bijbehorende website www.kiesjeinstrument.nl wil het Prinses Christina Concours kinderen aanmoedigen een muziekinstrument te leren bespelen. *Kies je instrument* is gemaakt voor kinderen van ongeveer acht jaar.

Ook dit jaar is het magazine aangevuld met lesmateriaal voor de basisschool. De vier muzieklessen kunnen worden uitgevoerd in combinatie met het magazine en beeld- en geluidmateriaal op het digitale schoolbord. Basisscholen kunnen het magazine bestellen via www.kiesjeinstrument.nl/bestel. De magazines zijn gratis, voor de verzending wordt een tegemoetkoming in de kosten gevraagd van € 5,95.

Op www.kiesjeinstrument.nl kunnen kinderen terecht voor filmpjes, prijsvragen en muziekgames. Voor ouders is er op de website praktische informatie te vinden over muzieklessen. Ook kunnen ouders op www.kiesjeinstrument.nl terecht voor een agenda met leuke kinderconcerten en een bestand van gediplomeerde muziekdocenten.

Meer nieuws

- Concours in Groningen
- Uitslag concours 's-Hertogenbosch
- Concours in Enschede
- 180 filmpjes!
- Twitter, Facebook en Hyves

'Kies je instrument' van het Prinses Christina Concours, een online methode voor muziekonderwijs

3. Cultuureducatie in Amsterdam: Pal voor cultuureducatie

Inleiding

Dwars tegen alle onrust over cultuur en cultuureducatie in staat de gemeente Amsterdam pal voor cultuureducatie. In de Hoofdlijnennota 2013-2016* benadrukt zij dat kinderen in het onderwijs met kunst en cultuur moeten kennismaken. De gelden voor de plusregelingen voor cultuureducatie van het Amsterdams Fonds voor de Kunst en de budgetten voor het basisonderwijs en vmbo 1 en 2 via Voucherbeheer blijven ook in 2012 beschikbaar. In het regeerakkoord heeft de gemeente de ambitie vastgelegd om ieder kind in het basisonderwijs per week drie uur cultuureducatie te geven. De stadsdelen heroverwegen ieder voor zich in hoeverre cultuureducatie beleidsmatig moet worden gecoördineerd. Toen in 2010 een aantal stadsdelen werden samengevoegd, heeft dat een extra impuls gegeven aan de beleidsvorming. De gemeentelijke wens om cultuureducatie serieus te nemen, komt tot uitdrukking in haar opdracht aan kunstschouw** Paul Collard om de cultuureducatie in Amsterdam door te lichten. Zijn idee om cultuureducatie te stimuleren met cultural agents, verdient nader te worden uitgewerkt. Uit de objectieve evaluatie van Oberon en O+S*** van het Amsterdamse systeem voor vraaggestuurde cultuureducatie blijkt dat cultuureducatie goed is geworteld. Mocca heeft haar taken goed vervuld, cultuureducatie stáát in Amsterdam.

Voortgang cultuureducatie in Amsterdam

In 2011 heeft Mocca slagvaardig de omslag naar een volwaardig expertisenetwerk en expertisecentrum gemaakt. Het in de opdracht gestelde doel om op 70% van de scholen cultuureducatiebeleid te realiseren is in 2010 bereikt. De afronding van beleid gaf aan scholen en instellingen de ruimte om zich samen met Mocca te richten op verdere netwerkvorming en op vergroting van hun inhoudelijke kennis. De mogelijkheid die Mocca aan grote en kleine culturele instellingen heeft aangeboden om door het volgen van workshops hun kennis te vergroten, heeft hun kwaliteit versterkt. Van zelfstandig kunstenaars tot medewerkers van het Rijksmuseum, in 2010-2011 hebben meer dan vierhonderd zelfstandig kunstenaars en vertegenwoordigers van culturele instellingen bijeenkomsten bijgewoond. Daarnaast heeft Mocca projectvoorstellen geschreven voor een stedelijk raamleerplan voor muziekeducatie en voor besloten busvervoer voor basisscholen. Beide projecten zijn in 2011 uitgevoerd, met Mocca als projecthouder.

'Vakdocenten hebben de toekomst',
bijeenkomst met vakdocenten in het PO

* <http://www.amsterdam.nl/kunst-cultuur-sport/kunst-cultuurbeleid/kunstenplan/hoofdlijnen-kunst/>
http://www.amsterdam.nl/publish/pages/405878/2011f202_hoofdlijnennota_2013-2016_aanpassingen_raad.pdf

** http://www.amsterdam.nl/publish/pages/391213/advies_kunstschouw_paul_collard.pdf

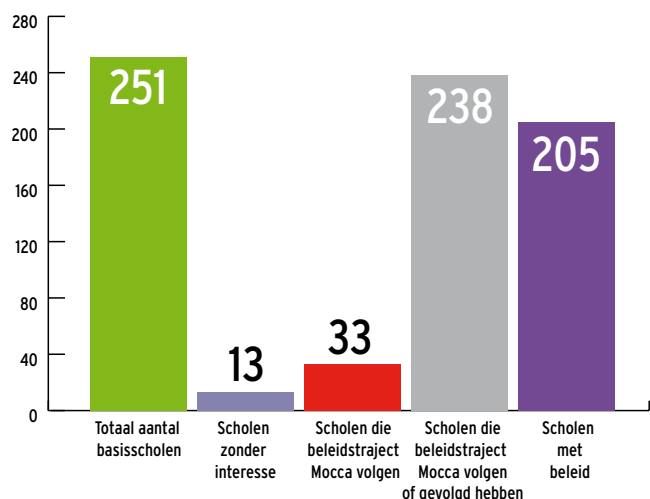
*** http://www.amsterdam.nl/publish/pages/405878/evaluatie_stelsel_cultuureducatie.pdf

Voortgang per medio 2011 en grafieken

Mocca heeft een adviesrelatie met 95% van de scholen. Per medio 2011 heeft 78%, was 73% in 2010, van alle Amsterdamse scholen beleid ontwikkeld: 82% in het basisonderwijs en 69% in het voortgezet onderwijs.

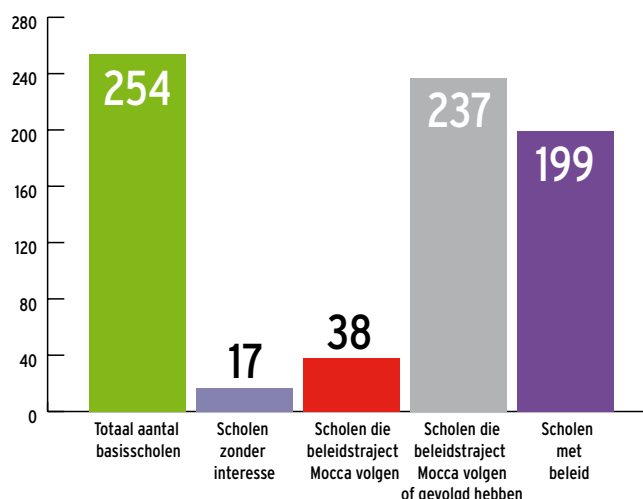
Situatie 2011

Overzicht basisscholen Amsterdam & Cultuureducatie

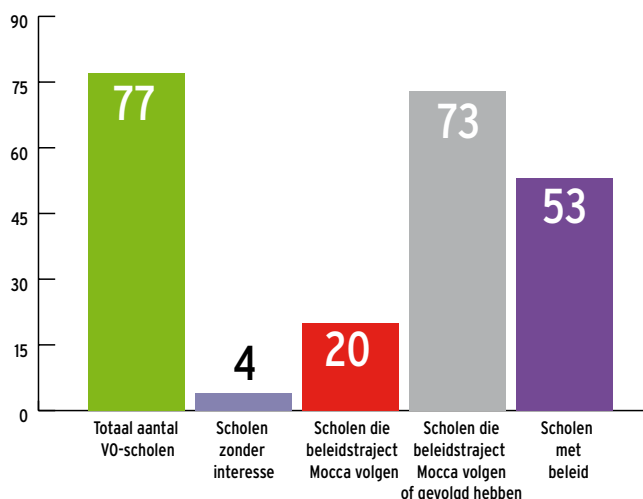
Situatie 2010

Overzicht basisscholen Amsterdam & Cultuureducatie

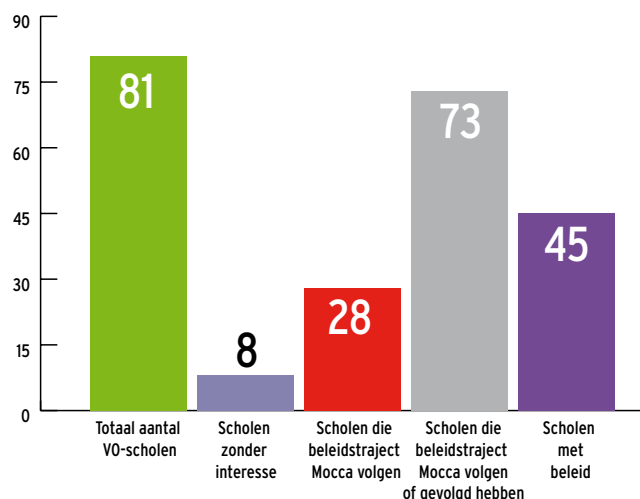
Situatie 2011

Overzicht VO-scholen Amsterdam & Cultuureducatie

Situatie 2010

Overzicht VO-scholen Amsterdam & Cultuureducatie

Aantal scholen

Het aantal scholen varieert van jaar tot jaar. Scholen sluiten, worden samengevoegd en er komen nieuwe scholen bij. Om inzicht te geven in de totale werkzaamheden van Mocca, zijn in het overzicht ook scholen opgenomen waar Mocca beleidstrajecten heeft begeleid, maar die inmiddels zijn opgeheven.

Scholen zonder interesse

Het aantal scholen dat geen contact met Mocca heeft neemt gestaag af.

Cultuurbus Amsterdam

Besloten vervoer, speciaal voor basisscholen, was een wens van veel scholen en culturele instellingen. Vanaf 2006 heeft ook Mocca daar verschillende malen bij de gemeente op aangedrongen. In 2010 wendden drie musea zich opnieuw tot de gemeente met het verzoek om besloten vervoer te faciliteren. Mocca had daarvoor eerder al een projectplan opgesteld. Op basis daarvan werd naar een mogelijkheid gezocht om alle 60.000 basisschoolleerlingen in Amsterdam met besloten vervoer Amsterdamse culturele instellingen te laten bezoeken. Hiervoor heeft de gemeente voor het jaar 2011-2012 een lijst van zeventien musea opgesteld.

Hoewel de uitvoering in eerste instantie bij de instellingen zelf zou komen te liggen, is in juli 2011 voorgesteld om Mocca het besloten vervoer op te laten zetten. Er is een adviesgroep gevormd met vertegenwoordigers van drie musea. Mocca heeft onderhandeld met grote landelijke busvervoermaatschappijen. Scholen ontvingen in oktober informatie over de nieuwe regeling. Vanaf 1 november 2011, konden bussen worden geboekt en was de backoffice operationeel. Scholen maakten meteen gebruik van de regeling. De Cultuurbus heeft al verschillende malen gereden en de kinderen kunnen ook per boot naar culturele instellingen worden vervoerd. Daarmee is het systeem af, twee maanden eerder dan gepland.

Raamleerplan cultureel erfgoed

Het contact met de zeventien deelnemende instellingen voor het opzetten van de Cultuurbus Amsterdam is voor Mocca aanleiding om het aanbod van de instellingen samen te vatten in een raamleerplan. Daarin kan het aanbod worden gecategoriseerd naar leeftijdsgroep en kunnen thema's en leerdoelen worden aangegeven. Uit landelijk onderzoek en uit de evaluaties van Erfgoed a la Carte, blijkt bij scholen nu juist daar behoefte aan te zijn. Het raamleerplan wordt uitgebreid met het aanbod van andere erfgoedinstellingen in de stad. Het kan voor basisscholen dienen als een leidraad voor samenhangende erfgoededucatie op locatie en op de school.

© Ada Nieuwendijk

Wethouder Carolien Gehrels geeft de aftrap voor de Cultuurbus Amsterdam bij basisschool de Notenkraaker

Talentontwikkeling: Sergio Hasselbaink

Van skater in het Vondelpark naar een dragende rol bij Toneelgroep Amsterdam. Sergio Hasselbaink uit Bos en Lommer heeft die keten in een paar jaar doorlopen. Sergio was een flitsende skater in het Vondelpark en viel op bij Marco Gerris, artistiek leider van het cross-over dansgezelschap ISH en jurylid van So You Think You Can Dance. Marco Gerris vroeg Sergio om zich aan te sluiten bij ISH, waar hij al snel deel uitmaakte van de vaste ploeg, die ook internationaal veel roem oogst. Bij ISH werd hij gespot door Hugo Metsers, de oprichter van de filmacteursopleiding faam. Sergio deed auditie voor deze opleiding en werd aangenomen, en al in zijn tweede jaar speelde hij een rol in de film *Sonny Boy*. Deze rol leidde naar een succesvolle auditie voor een rol in *In ongenade* van Toneelgroep Amsterdam, waarin hij speelt met onder meer Gijs Scholten van Aschat. De volgende film staat al op stapel: de Nederlandse zombiefilm *Zombibi*, van de makers van *Shouf Shouf Habibi*.

© Jan Versweyveld

In *Ongenade*: Gijs Scholten van Aschat en Sergio Hasselbaink

Amsterdamse pabo groeit

Leerkracht zijn, dus juf of meester op een basisschool worden, lijkt voor jongeren weer aantrekkelijk. Het aantal studenten dat voor een Amsterdamse pabo-opleiding kiest is het afgelopen jaar met 10% gestegen. Deze groep instromers is cultureel divers en is opgegroeid met ckv-vakken. De nieuwe studenten zijn vaak behendig in het gebruik van nieuwe media. Als zij definitief voor een carrière in het onderwijs kiezen, kan dat een positieve impuls geven aan cultuureducatie.

Samenvatting

Het werkt: versterking van de kennis van scholen en culturele instellingen, inzicht in het aanbod en in de directe budgetten voor culturele instellingen en het onderwijs. De evaluatie van vier jaar vraaggerichte cultuureducatie in Amsterdam geeft daar duidelijkheid over. Het aantal scholen met een beleidsplan voor cultuureducatie is toegenomen tot 78%. De gemeente Amsterdam staat pal voor cultuureducatie, ook in tijden van bezuinigingen. Dat blijkt eens te meer door de financiering van besloten vervoer voor het basisonderwijs naar 17 erfgoed instellingen. De ambitie om drie uur cultuureducatie in het basisonderwijs te stimuleren is door de gemeente ondersteunt met een pilot project voor muziekeducatie. Beide projecten zijn in 2011 uitgevoerd, met Mokka als projecthouder.

4. Het basispakket cultuureducatie: drie uur cultuureducatie per week

Inleiding

De gemeente heeft de ambitie om leerlingen in het basisonderwijs per week drie uur cultuureducatie te geven, bij voorkeur door vakdocenten. In het zogenaamde basispakket cultuureducatie heeft zij in eerste instantie drie disciplines genoemd: cultureel erfgoed, muziek en beeldende vorming. Daarmee lijken disciplines als nieuwe media, letteren en drama minder aandacht te krijgen. Het staat scholen echter vrij om voorrang te geven aan andere disciplines.

De gemeente heeft aan schoolbesturen gevraagd om zich aan het basispakket te committeren en de scholen te stimuleren het daadwerkelijk uit te voeren. De drie disciplines die zijn genoemd in het basispakket, komen al vaak voor in het curriculum van de Amsterdamse scholen. Uit de analyses van de bestedingen van het Voucherbeheerbudget in de afgelopen jaren blijkt steeds weer dat aan deze disciplines het grootste deel van het budget wordt besteed.

Met het basispakket wil de gemeente vooral inzichtelijk maken hoe de huidige keuzes van scholen en bestaande programma's van culturele instellingen in een raamleerplan of een leerlijn vallen.

Huidige positie van Muziek, Cultureel erfgoed en Beeldende vorming

Beeldend, Muziek en Erfgoed worden in Amsterdam wel de drie basisdisciplines genoemd. Het wordt als nastrevenswaardig gezien dat alle kinderen met juist deze drie disciplines in aanraking worden gebracht gedurende hun schoolcarrière.

In het cultuureducatieveld worden alle disciplines als even belangrijk gezien, deze drie disciplines hebben daarin geen uitzonderlijke positie. Op basis van bestaand onderzoek over effecten op andere gebieden, zoals bijvoorbeeld concentratie, ruimtelijke inzicht, oplossend vermogen of creatief denken, wordt soms een voorkeur uitgesproken voor muziek, dan weer voor theater, of juist voor tekenen, schilderen of andere beeldende vakken. Met het oog op de effecten op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen wordt vaak een keuze gemaakt voor drama, letteren of film-nieuwe media. Zonder een uitspraak te doen over de keuze voor bepaalde disciplines, kan een antwoord worden gegeven op de vraag in hoeverre schoolkinderen in Amsterdam als een onderdeel van de cultuureducatie ook nu al met die drie disciplines in aanraking komen. Die gegevens kunnen nuttig zijn bij het overwegen van beleidsmaatregelen om de basisdisciplines meer voor het voetlicht te brengen.

© Suzanne Blanchard

Sinfonietta

De drie basisdisciplines beeldende vorming, muziek en cultureel erfgoed zijn al op veel scholen een onderdeel van het pakket. Maar op hoe veel? Wat valt hier nog te verbeteren? We gaan dat na door scholen te sorteren naar het percentage van de gevallen waarin een, twee of alle drie disciplines van het basispakket nu al in het cultuureducatieve curriculum zijn verwerkt.

- Alledrie
- 2 van 3
- 1 van 3
- geen enkele

	Aantallen	Procent
Alle drie	142	50,4
2 van 3	87	30,9
1 van 3	41	14,5
geen enkele	12	4,3

Uitvoering basispakket vraagt intensieve benadering

Nu scholen wekelijks drie uur aan cultuureducatie moeten besteden, voorziet Mocca dat zij hen intensiever moet gaan benaderen. Het heeft vijf jaar gekost om samen met scholen beleidsprogramma's te maken, wat inmiddels bij bijna 80% van de scholen is gelukt. Nu beschikken scholen over meer kennis en zijn zij toe aan een tweede beleidscyclus. Het is duidelijk dat scholen behoefte hebben aan kwaliteit en aan leerlijnen. Om daarop in te spelen en om vakdocenten en leerkrachten voldoende te begeleiden, kan Mocca niet met een of twee contacten per jaar volstaan. Om de implementatie van stadsbrede leerlijnen in 2014 af te ronden stelt Mocca een gezamenlijke en samenhangende inzet van cultuurcoaches, freelance deskundigen en de eigen accountmanagers voor.

Stichting SWING, Jazzmuzikanten op bezoek

© Rob Overmeer

* Het volledige rapport staat op de Mocca website: www.mocca-amsterdam.nl onder 'rapport Opbrengsten Amsterdams Model 2006-2010'.

Raamleerplan muziekeducatie

In Amsterdam bestond lange tijd het systeem van de luisterlessen voor muziek. Op basis van nieuwe inzichten hebben deze luisterlessen in 2009 een andere vorm gekregen. Het Concertgebouw nam een deel van de functie op locatie over met een bestaand landelijk programma en met een eigen programma voor Amsterdamse scholen. Door het belang dat men zowel landelijk als in Amsterdam hecht aan muziekeducatie is muziekeducatie de eerste discipline waarvoor binnen het basispakket een aanzet is gegeven voor een raamleerplan. Op basis van gesprekken met deskundigen en van inventarisatie van reeds lopende vergelijkbare programma's, zoals in Rotterdam, heeft Mocca een voorstel voor een pilot voor stadsbreed muziekonderwijs in Amsterdam geschreven. Het voorstel gaat uit van een raamleerplan op basis van het aanbod van de grote Amsterdamse muziekinstellingen aangevuld met ander aanbod en van de wensen van de scholen.

Per medio 2011 was het raamleerplan gereed. De testfase, met een pilot op zeven scholen, is van start gegaan aan het begin van het schooljaar 2011-2012. Naar verwachting levert de pilotfase informatie op om het raamleerplan in de komende jaren optimaal te implementeren op andere scholen.

nieuwe kinderliedjes vol dromen voor kinderen vanaf 4 jaar

Zing met ons mee

HET CONCERT GEBOUW

met **Tania Kross**
za 17 en zo 18 december
13.30 en 15.30 uur

ontdek concertgebouw.nl/kinderconcerten

Corporate partner Deutsche Bank
Prins Bernhard Cultuurfonds
INSPIRAAL
Fonds voor de Kunst
VSBfonds
AMS ERASMUS Fonds
Stichting Dr. Hendrik Muller's Vriendenschaps Fonds

Pilot muziekeducatie

In de periode van februari tot november 2011 is in Amsterdam een pilotproject voor een raamleerplan muziekeducatie in het PO afgerond. Mocca heeft deze opdracht uitgevoerd in opdracht van de gemeente Amsterdam en heeft daarvoor ook het projectplan opgesteld. De Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling was de penvoerder voor de gemeente. Mocca stelde als opdrachtnemer een coördinator aan op freelance basis om de pilotfase uit te voeren. Een muziekdeskundige binnen Mocca is voor één à twee dagen per week betrokken geweest bij het project.

Het einddoel van de pilot is om op basis van het bestaande aanbod bij de Sam-leden, voorheen de Amuze-leden, en andere aanbieders van muziekeducatie, te komen tot een bruikbaar raamleerplan voor een leerlijn muziekeducatie voor het Amsterdams primair onderwijs. De pilotfase is een zoekproces naar de juiste inhoud, de juiste pedagogische vormen en de beste samenwerkingsvormen tussen de aanbieders van muziekeducatie en de scholen, en naar structurele inbedding bij de betrokken partijen na afronding van de pilot. De schoolbesturen maken uitdrukkelijk deel uit van de betrokken partijen, zij worden in de pilot betrokken en als belanghebbenden geïnformeerd.

Een aantal uitgangspunten voor de pilot:

- Een modulaire opbouw die het voor scholen mogelijk maakt zowel individuele blokken te kiezen als op elkaar volgende modules te stapelen;
- Een tweedeling tussen enerzijds basismodules, die aan ieder kind de basisvaardigheden en kennis overbrengen die bij zijn leeftijd passen, en anderzijds verbredings- en verdiepingmodules;
- Nadruk op het verwerven van vaardigheden op het gebied van zang en instrumenten;
- Een mix van direct op leerlingen gerichte modules en docententraining; de haalbaarheid op scholen staat of valt met teach-the-teacher-programma's.

De pilotfase heeft de volgende geplande einduitkomsten:

- Een uitontwikeld raamleerplan met een overzicht van de modules, projecten en activiteiten waaruit scholen kunnen kiezen op basis van het bestaande aanbod van aanbieders van muziekeducatie verenigd in Sam;
- Een overzicht van de over te dragen kennis en vaardigheden;
- Inzicht in de eventueel nog te ontwikkelen of toe te voegen modules of activiteiten die, indien noodzakelijk, lacunes in het aanbod opvullen;
- Een analyse van wat binnen een doorgaande leerlijn in het basisonderwijs haalbaar is in de uitvoering en inzet van actieve en passieve muziekeducatie;
- Een antwoord op de vraag of er additionele budgetten noodzakelijk zijn voor de implementatie van de leerlijn, met name voor de zeven pilotscholen, en zo ja hoe hoog deze budgetten moeten zijn;
- Een evaluatie van de testfase en de aanbevelingen voor optimalisering van het raamleerplan;
- De zeven scholen die deelnemen, verbinden zich voor een periode van ten minste drie jaar aan de implementatie van een leerlijn muziek, en geven inzicht in de hoogte van een eventueel daarvoor noodzakelijk eenmalig budget;
- Een plan om muziekeducatie in alle Amsterdamse scholen te implementeren, inclusief de structuur waarin deze implementatie zou moeten plaatsvinden, en een plan voor de te gebruiken methodes voor communicatie en kennisoverdracht;
- Inzicht in de werkelijke behoefte aan een loketfunctie voor muziekeducatie en in de vragen die het loket zou moeten verwerken;
- Overdraagbaarheid van de resultaten van de pilot aan andere stedelijke leerlijnen en raamleerplannen, zoals die onder andere ook worden beoogd voor beeldende vorming en cultureel erfgoed;
- Kennis van het verloop van de pilot bij alle betrokken partijen met inbegrip van de schoolbesturen.

Het raamleerplan geeft een overzicht van het basisprogramma muziekeducatie. Daarin gelden de volgende uitgangspunten:

- Er moet een balans zijn tussen praktijk en theorie, tussen muziek leren maken enerzijds en theoretische muziekkennis en het luisteren naar professionele muziek (musici in de klas en concertbezoek) anderzijds;
- Hoogtepunten in modules en schooljaren, zoals concerten en musicals en daarmee samenhangende optredens, staan tegenover het klassikaal en individueel werken;
- Keuzes voor bepaalde genres en instrumenten en voor muzikale diversiteit en tradities;
- Korte intensieve modules versus langer lopende programma's;
- Aansluiting bij de belevingswereld en de ontwikkelingsfasen van de kinderen met een methodisch-didactische samenhang in het aanbod.

Vervolgens moet er een gedegen analyse worden gemaakt van wat muziekscholen en andere muziekinstellingen al gebruiken, waarbij ook de vraag moet worden gesteld in hoeverre dit aanbod aansluit op de gewenste onderdelen van het raamleerplan. De instellingen zullen hun aanbod zo op elkaar af moeten stemmen, dat de uitkomsten van modules hetzelfde zijn, ongeacht de instelling. Dit betekent niet dat iedere instelling precies dezelfde methodes moet gebruiken, maar wel dat de eindtermen gelijk zijn. Het is aan de scholen om een methode of instelling te kiezen, waarbij het niet de bedoeling is om een monopolie te creëren. Veel scholen hebben waardevolle langlopende relaties met artiesten en gezelschappen, vaak ook in de nabije omgeving, die goed in staat zijn om bepaalde modules te verzorgen.

Gezien de werkdruk bij scholen en de uiteenlopende muzikale vaardigheden van onderwijsgeevenden, wordt in de pilot veel aandacht besteed aan het vaststellen wat voor verschillende soorten scholen haalbaar is. De beschikbare onderwijstijd, ongeveer veertig uur per schooljaar, de kennis en vaardigheden binnen de school en een passende budgettering zijn daarbij leidend. Naast additioneel geld voor de pilot stelt de gemeente geen extra budget beschikbaar voor muziekonderwijs. Scholen moeten muziekeducatie uit hun budget voor cultuureducatie betalen.

MO Music Activation,
 Afro-Caribisch jeugdorkest
 Nyun Pransun tijdens
 talentenjacht 'Best of the
 West' in Westerpark

Samenvatting

Drie uur cultuureducatie per week, in drie disciplines. Dat is de ambitie van de gemeente voor de komende jaren. Juist aan deze disciplines - muziek, beeldende vorming en erfgoedbezoek op locatie - blijken basisscholen het een fors deel van hun Voucherbeheerbudget te besteden. De pilot voor muziekeducatie geeft scholen een aanzet voor houvast, dat zij nodig kunnen hebben om een kwaliteitsslag te maken in deze veel gekozen disciplines. Door stadsbrede raamplannen, bij voorkeur voor alle disciplines, wordt inzichtelijk welk aanbod bij welke leeftijdsgroep past en bij welke beoogde opbrengst voor de school. Om de implementatie van de stadsbrede raamleerplannen in drie uur per week te realiseren, moeten de komende jaren intensief met scholen worden samen gewerkt.

5. Financiering cultuureducatie in Amsterdam

Inleiding

Oberon zegt het als volgt: 'Van aanbodgericht naar vraaggestuurd'. Dat is de kern van de veranderingen die in 2005/2006 zijn doorgevoerd bij de invoering van het nieuwe stelsel voor cultuureducatie in Amsterdam. Scholen hebben daarmee instrumenten in handen gekregen waarmee zij zelf hun vraag kunnen formuleren en culturele instellingen kunnen kiezen om mee samen te werken. In 2011 hebben scholen zich deze werkwijze steeds meer eigen gemaakt.

Voucherbeheer

Ook in 2010-2011 hebben scholen het budget van Voucherbeheer Amsterdam goed benut. Na de herverdeling in 2010-2011 was in dat jaar ruim 22 euro per leerling beschikbaar voor elke leerling in het basisonderwijs en in de eerste twee leerjaren van het vmbo.

Indicatie van de bestedingen

Van oktober 2010 tot november 2011 is in totaal 1.457.544 euro besteed, waarvan 1.199.290 euro door het basisonderwijs, 35.960 euro door het speciaal basisonderwijs, 42.534 euro door het speciaal onderwijs voor 12- tot 14- jarigen en 151.206 euro door het vmbo, groep 1 en 2.

- Het leeuwendeel is besteed aan diverse **muziekdisciplines**: musical 31.470 euro, instrumenten 175.615 euro en zang 105.492 euro. **Totaal 312.577 euro.**
- **Drama** heeft 78.584 euro aan bestedingen, **toneel** heeft ook nog eens 137.198 euro naar zich toe getrokken. **Totaal 215.782 euro.**
- Diverse **beeldende disciplines** zijn goed voor in totaal **150.601 euro.***
Drie dimensionale projecten 24.312 euro; **handvaardigheid** 40.759 euro; **schilderen** 47.555 euro, **tekenen** 4.824 euro en **textiel** 8.839 euro.
- Aan **museumbezoek** is 97.774 euro uitgegeven, aan **architectuur** 7.472 euro, aan **monumenten** 11.538 euro, aan **stadwandelingen** 7.681 euro. **Totaal 124.456 euro.**
- Aan **poëzie** is 13.009 euro besteed, aan **voordrachten** 22.469 euro, aan **voorlezen** 15.608 euro en aan **voorstellingen** 15.620 euro. **Totaal 66.706 euro.**
- **Dans** heeft 122.344 euro aan bestedingen en 32.207 euro ging naar **beweging**.
- Aan **visuele media en nieuwe media** is 55.933 euro besteed; aan **digitale film** 15.865 euro, aan **digitale fotografie** 20.459 euro, aan **fotografie algemeen** 12.523 euro, aan **video** 1946 euro, aan **computers** 2.550 euro en aan **graphic design** 2590 euro. **Film** heeft een aandeel van 46.677 euro. **Daarmee is het totaal voor media en film 102.610 euro.**
- Aan **sociale vaardigheden** is 6.522 euro besteed en aan **leren presenteren** 7.485 euro.

De **posten diversen** van 244.711 euro en van **voorstellingen algemeen** van 95.831 euro moeten nog verder worden uitgesplitst om een beter beeld van de bestedingen te krijgen.

* In de beeldende vakken zijn in Amsterdam circa honderd vakdocenten actief. De aanstellingen voor deze vakdocenten vallen buiten de bestedingen uit de Voucherbeerbudgetten.

Het Amsterdams Fonds voor de Kunst

Het onderwijs weet het Fonds steeds beter te vinden, 2010-2011 laat een sterke stijging zien ten opzicht van voorgaande jaren. Opvallend is de toename van het aantal aanvragen van VO-scholen. Deden zij in 2010 slechts negen keer een aanvraag, in 2011 was dat na de zomer al achttien keer. Het aantal aanvragen van basisscholen was begin augustus 2011 al gelijk aan het totale aantal aanvragen in 2010. Het Fonds constateert dat steeds meer basisscholen een beleidsplan cultuureducatie hebben en dat zij hun aanvraag doen op basis van dit beleidsplan.

Buitenschoolse cultuureducatie wordt tegenwoordig steeds vaker gekoppeld aan naschoolse opvang en aan instellingen die daar projecten voor aanbieden, bijvoorbeeld in de aanvragen van CultuurWerkplaats De Roos. Deze koppeling resulteert ook in buitenschoolse projecten, zoals in de aanvraag van de St. Jan de Doperschool voor een cross-overproject. Dit lijkt een logische ontwikkeling nu na vier jaar 95% van de scholen in het basisonderwijs voldoet aan de wettelijke verplichting om buitenschoolse opvang aan te bieden. De meeste scholen hebben profijt van het Fonds via aanvragen van instellingen en individuele kunstenaars. Die zijn goed voor ruim 60% van alle aanvragen van zowel kant en klare projecten als van maatprojecten in samenspraak met de school.

Het Fonds signaleert een goede dynamiek in het veld; bovengenoemde aanbieders ontwikkelen een kwalitatief sterk, nieuw en passend aanbod, dat aansluit bij de doelgroep. De door het Fonds gestimuleerde aandacht voor duurzaamheid en voor het speciaal onderwijs lijkt daarbij zijn vruchten af te werpen. Zo verzorgden onder andere S-tiles Mozaïek en Cinekid toegespitst aanbod voor het speciaal onderwijs, werd in het project Drama op de Huibersschool het docententeam getraind in het zelf geven van theaterlessen, en legde in het project "Wij gaan op ontdekkingsreis", groep 7 van deze school het hele projectproces vast op film om dit voor het volgende schooljaar door te geven aan de volgende groep 7.

Beeldende kunst blijft de discipline waarvoor de meeste aanvragen worden ingediend, gevolgd door theater en multidisciplinaire projecten. Dans, muziek en fotografie zijn goed voor elk acht aanvragen en letteren is met vier aanvragen de discipline waarvoor het kleinste aantal aanvragen wordt ingediend, hoewel kunstprojecten steeds vaker lijken te worden gekoppeld aan het leesonderwijs in basisscholen. De tentoonstelling "Annie is jarig" in de OBA heeft bijvoorbeeld een groot publiek van 25.000 bezoekers bereikt. Met name voor het VO handhaven mediakunstprojecten hun sterke positie, met naast vaste spelers als het Nederlands Instituut voor Mediakunst (NIMk) en Cinekid enkele kleinere initiatieven, die vaak met animatie- en stop-motion-film werken.

Cinekid MediaRoute

Aanvragen cultuureducatie in 2011

Van het beschikbare budget van 1.271.861 euro voor kalenderjaar 2011 is inmiddels 850.376 euro toegekend. Waarschijnlijk wordt het volledige budget van 2011 besteed. Bovenop deze gelden uit de Plusregeling Cultuureducatie lijkt er ook in het maandelijkse spreekuur steeds vaker voor dit onderdeel te worden aangevraagd voor originele kleinschalige projecten.

In totaal werd er tot 17 augustus 2011 113 keer een aanvraag ingediend, waarvan 65 keer door instellingen of kunstenaars, 26 keer door scholen in het basisonderwijs, 18 keer door scholen in het voortgezet onderwijs en 4 keer door individuele rechtspersonen. 2 aanvragen werden ingetrokken, 26 afgewezen (3 PO, 5 VO en 18 instellingen of kunstenaar) en 70 gehonoreerd. 15 aanvragen zijn medio september 2011 nog in behandeling. Verwacht wordt dat het Fonds eind 2011 meer aanvragen voor cultuureducatie heeft ontvangen dan de voorgaande jaren. In 2009 waren er 119 aanvragen ingediend en in 2010 waren dat er 124.

De consensusregelingen

Schoolzwemmen, schooltuinen, kunstkijklessen en het aanbod op het gebied van muziekeducatie voor Amsterdamse scholen van Het Concertgebouw, dit alles valt onder een gezamenlijk initiatief van de stadsdelen. Dit initiatief, de consensusregelingen, zijn in 2011 niet veranderd. De kunstkijklessen, waaraan ruim 800.000 euro wordt besteed, vallen onder de cultuureducatieve bestedingen in de stad. Naar verwachting heeft de mogelijke opheffing van de stadsdelen in 2014 ook effect op de consensusregelingen.

Internationalisering

Van de regeling voor internationalisering van cultuureducatie in het VO kon in 2009-2010 voor het laatst gebruik worden gemaakt. Met deze subsidieregeling ondersteunt de gemeente het voorgezet onderwijs bij het organiseren en uitvoeren van cultuureducatieve projecten met kunstenaars en kunstinstellingen in het buitenland. Op de website van Mocca staat een eindverslag van de regeling.

© Suzanne Blanchard

Het Joods Historisch Museum, een van de musea die met de Cultuurbus Amsterdam bezocht kan worden

Besloten vervoer naar cultuur en basispakket cultuureducatie

De gemeente heeft de ambitie om alle Amsterdamse kinderen kennis te laten maken met cultuur.

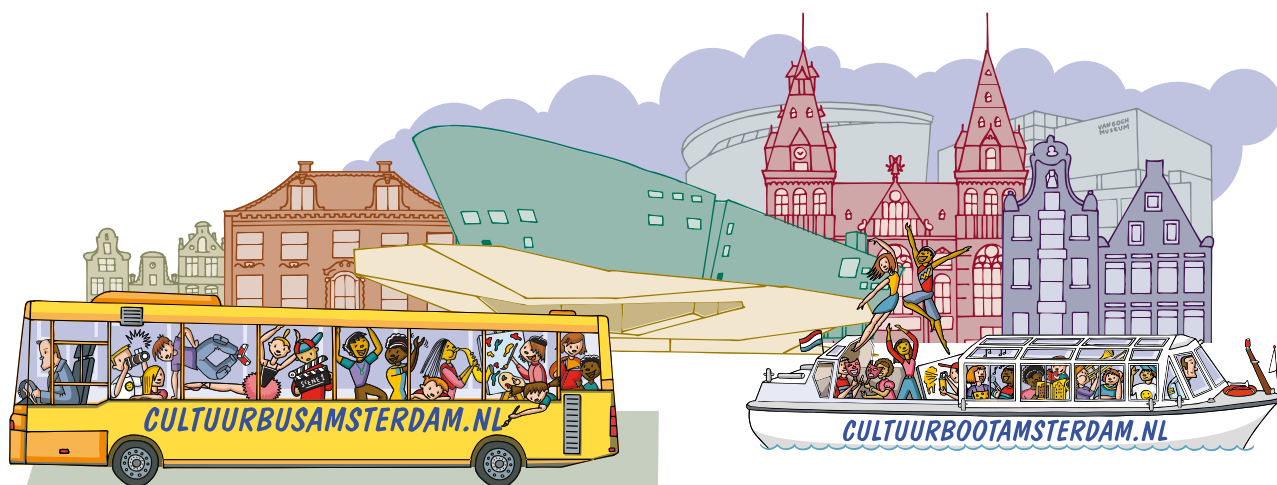
In 2010-2011 zijn hiervoor twee stappen gezet: besloten vervoer voor het basisonderwijs en een raamleerplan voor muziekeducatie. Beide projecten worden met gemeentelijke subsidie opgezet.

Voor het schooljaar 2011-2012 is een bedrag van 250.000 euro bestemd om scholen met besloten vervoer culturele instellingen te laten bezoeken. Voor de scholen is bus- en bootvervoer beschikbaar, tegen een eigen vergoeding van 2 euro per leerling of begeleider.

Bij de pilot voor muziekeducatie dragen scholen zelf 20 euro bij per leerling. De overige kosten draagt de gemeente.

Samenvatting

De financiering van cultuureducatie is in 2011 nagenoeg stabiel gebleven. De budgetten voor internationalisering zijn vervallen en tegelijkertijd is gestart met het project besloten vervoer en de pilot muziekeducatie. Scholen maken goed gebruik van de gemeentelijk budgetten. Met name het Amsterdams Fonds voor de Kunst ziet een toename van het aantal aanvragen op basis van beleidsplannen. Ook is het effect van de beleidsplannen cultuureducatie in het voortgezet onderwijs zichtbaar, het aantal aanvragen van het VO is in het eerste halfjaar verdubbeld.

6. Werkzaamheden Mocca

Inleiding

Naast de directe opdracht van de gemeente die Mocca vervult, heeft Mocca zich ontplooid tot een voorbeeldstellende netwerkorganisatie. Er is een relatie met 95% van alle Amsterdamse scholen, er is een kwaliteitsslag gemaakt binnen de scholen, er zijn bijna honderd ICC-ers opgeleid, er zijn kenniskringen georganiseerd, er zijn tools ontwikkeld, er zijn publicaties gemaakt, er zijn tientallen workshops gegeven aan honderden instellingen en kunstenaars, scholen zijn additioneel begeleid in samenwerking met KoersNieuwWest, en er zijn tientallen netwerkbijeenkomsten georganiseerd. Veel andere gemeenten hebben de werkwijze van Mocca overgenomen. Deze werkwijze bleek van dusdanige wereldklasse dat Mocca is uitgenodigd om hem in 2010 te presenteren tijdens het wereldcongres van UNESCO over cultuureducatie. Mocca ontplooit haar activiteiten met veel expertise uit het eigen team en verzamelt, deelt en verbindt de expertise van andere partijen binnen haar landelijke netwerk. Dat alles doet Mocca met 9,5 fte.

Kengetallen 2010

Vijf accountmanagers hebben 708 schoolbezoeken afgelegd, een gemiddelde van 2,2 bezoeken per Amsterdamse school. De drie accountmanagers cultuur hebben 165 kennismakings- en adviesgesprekken gevoerd met culturele instellingen en kunstenaars. Scholen en culturele instellingen hebben ongeveer 1100 keer telefonisch om advies gevraagd. Er zijn twee kenniskringen georganiseerd.

Het aantal instellingen in de database op de Mocca-website groeide van 608 naar 620. Door opschoning van de database in 2010 nam het aantal projecten in de database af van 1640 naar 1269.

Er zijn in totaal dertig bijeenkomsten georganiseerd die duizend bezoekers trokken.

Het aantal bezoeken aan de site nam af van 37.864 naar 26.326. Het aantal unieke bezoekers daalde van 26.986 naar 16.834. In totaal hebben 191 basisscholen en 56 scholen voor voortgezet onderwijs

cultuureducatie vastgelegd in een meerjarenbeleidsplan.

Mocca nam tweehonderd maal deel aan landelijke en regionale bijeenkomsten, circa vierhonderd maal aan lokale bijeenkomsten en drie maal aan buitenlandse bijeenkomsten, als participant of als spreker. De ICC-cursus is één keer gegeven aan in totaal vijftien cursisten. Voor de welzijns-ICC-cursus waren in totaal twaalf cursisten. Er verschenen vier nieuwsbrieven voor culturele instellingen, vijf voor scholen en er was één speciale editie. Er is onderzoek gedaan naar de diversiteit van het aanbod in de database, naar de werkzaamheden van de Beroepskunstenaars in de klas (Bik) lichte 2009 in de eerste achttien maanden na hun afstuderen, en naar de mogelijkheden van besloten vervoer naar culturele instellingen. Er verscheen één trendrapport cultuureducatie.

© Daphne van Duivenborden

Het Mocca team

Leervragen beantwoord: de MoccaAcademie

Hoe verhoog je de kwaliteit van cultuureducatie? In ieder geval door scholing aan te bieden. Dat heeft Mocca gedaan met workshops marketing en cultuureducatie, door inzicht te geven in didactiek, het maken van lesmateriaal en over de vraag hoe cultuureducatie in het naschoolse verloopt. In de laatste twaalf maanden hebben ruim vierhonderd kunstenaars en medewerkers van culturele instellingen bijeenkomsten bezocht, tweehonderd daarvan hebben gebruikgemaakt van de scholingmogelijkheden. De scholingsactiviteiten worden uitgebreid en vanaf 2012 gebundeld in de MoccaAcademie.

Samenwerking met stadsdelen

Amsterdam Zuid is sinds de samenvoeging van de stadsdelen Zuideramstel en Oud Zuid één van de grotere stadsdelen. Sinds Stadsdeel Zuid een gezamenlijke visie en uitvoeringsnotitie heeft ontwikkeld is de samenwerking met Mocca geïntensiveerd. Om de samenwerking met scholen meer te stroomlijnen is er overleg tussen Mocca, de talentmakelaars en het stadsdeel. Talentmakelaars spelen daarbij een rol in de verbinding van het onder- en naschoolse programma. Het doel van het stadsdeel is om scholen te stimuleren zo veel mogelijk gebruik te maken van de in het stadsdeel aanwezige culturele instellingen en kunstenaars. Een groot aantal van hen staan op de Mocca website en in het overzicht op de Cultuurkaart. Mocca organiseert netwerkbijeenkomsten in het stadsdeel en heeft daarmee een platform gecreëerd waar cultuurcoördinatoren en het stadsdeel in gesprek gaan over de vraag hoe zij het doel met de scholen kunnen bereiken. Voor het voortgezet onderwijs adviseert Mocca het stadsdeel over mogelijkheden om jongeren te stimuleren een band aan te gaan met hun eigen culturele omgeving.

© Niesje Johannes

CBK Zuidoost, Groep 4 Zuiderzeeschool IJburg kijkt en voelt kunst in CBK Zuidoost

Opschoning Mocca-database

Om de database actueel te houden wordt hij jaarlijks opgeschoond. Er zijn uiteenlopende redenen om instellingen niet langer op te nemen: de culturele instelling bestaat bijvoorbeeld niet meer of zij richt zich niet meer op scholen maar op andere doelgroepen. Als instellingen na herhaaldelijke verzoeken verzuimen om hun contactgegevens in te vullen worden ze van de website verwijderd. In 2010 zijn ongeveer honderd instellingen en kunstenaars uit de database verwijderd.

Evaluaties

Vanaf september 2009 vraagt Mocca aan Amsterdamse scholen om hun cultuureducatieve activiteiten online te evalueren. In het schooljaar 2010-2011 is het aantal evaluaties verdubbeld naar in totaal meer dan vierhonderd en dit aantal stijgt nog gestaag. Grote instellingen zoals Het Concertgebouw, het Tropenmuseum, de Krakeling, de Muziekschool Amsterdam, de Stadsschouwburg Amsterdam en de Hermitage worden het meest geëvalueerd.

De evaluatieformulieren worden ingevuld door medewerkers van de school: vakleerkrachten, directeuren, ICC-ers en cultuurcoördinatoren. Daarbij valt op dat er regelmatig scholen van buiten Amsterdam evaluatieformulieren invullen. Zij maken ook gebruik van de database en vergroten daarmee de markt van Amsterdamse instellingen.

Een ontwikkeling van het afgelopen jaar is dat scholen niet meer altijd positief zijn over de culturele activiteiten en dat zij in hun evaluaties ook kritiek uiten. Behalve dat de scholen achteraf met de instelling of kunstenaar van gedachte kunnen wisselen als een project hen om wat voor reden dan ook niet beviel, kunnen zij ook kritisch zijn bij het invullen van het evaluatieformulier op de Mocca-database. Doordat daar ook minder positieve evaluaties op staan, kunnen scholen hun keuzes voor een culturele activiteit baseren op goede en minder goede uitkomsten van evaluaties van die activiteit.

© Suzanne Blanchard

Nijntje, workshop in het Rijksmuseum

Tweede beleidscyclus: Implementatie biedt samenhang

De implementatie van de beleidsprogramma's brengt met zich mee dat de gemaakte keuzes worden geëvalueerd en dat er wordt nagedacht over de vraag of de opbrengst ook is wat de school ervan verwachtte. Zo'n 20 procent van de scholen is toe aan een nieuwe versie van het cultuurprogramma dat de afgelopen jaren is uitgevoerd, en dit percentage neemt snel toe. Deze tweede beleidscyclus staat vaak in het teken van meer kwaliteit en samenhang in het programma. Dit biedt mogelijkheden voor de invoering van leerlijnen.

ICC-cursus

Ook in 2011 bleek er vraag te zijn naar een ICC-cursus. Dit keer niet alleen van Amsterdamse docenten maar ook van docenten uit randgemeenten zoals Hoofddorp en Uithoorn. In samenspraak met de provinciale steunfunctie, Plein C, kunnen deze docenten de cursus in Amsterdam volgen. Eventueel kunnen zij die cursus aanvullen met enkele bijeenkomsten in samenwerking met Plein C. Voor de lopende cursus hebben zich veertien docenten aangemeld.

Soms had de school al eerder een gecertificeerd icc'er en heeft deze de school verlaten, bij andere scholen combineert een docent een nieuw beleidsplan met het volgen van de cursus.

In Amsterdam lijken betere leerkrachten en vooral interne cultuurcoördinatoren elke paar jaar van school te veranderen. Dit komt de continuïteit van cultuureducatie op de school die wordt verlaten, niet altijd ten goede. Ondertussen zijn bijna 100 docenten icc-gecertificeerd.

Samenvatting

Mocca heeft zich ontplooid tot een voorbeeldstellende netwerkorganisatie. De samenwerking met stadsdelen is geïntensiveerd, in ZuidOost is een gezamenlijk loket met het stadsdeel opgezet. Nu bijna 80% van de scholen een beleidsplan heeft vastgelegd is er ruimte ontstaan voor verdieping. Een deel van de scholen is toe aan een nieuwe versie van het cultuurprogramma. Deze tweede beleidscyclus biedt mogelijkheden voor de invoering van leerlijnen en meer samenhang in het programma. Schoolteams en culturele instellingen formuleren leervragen en willen deze beantwoord zien. In de laatste twaalf maanden hebben ruim tweehonderd kunstenaars en medewerkers van culturele instellingen gebruikgemaakt van de scholingsmogelijkheden. De scholingsactiviteiten worden uitgebreid en voortaan gebundeld in de MoccaAcademie.

In januari 2011 hebben alle scholen met een beleidsplan het Mocca certificaat ontvangen

7. Het Amsterdamse model na 4 jaar: een evaluatie

Inleiding

In opdracht van de gemeente Amsterdam hebben Oberon en O+S onlangs de activiteiten van Mocca, Voucherbeheer Amsterdam en het Amsterdams Fonds voor de Kunst vanaf de start van het vraaggestuurde Amsterdams model voor cultuureducatie geëvalueerd. In haar inleiding zegt Oberon het volgende: 'Van aanbodgericht naar vraaggestuurd', dat is de kern van de veranderingen die in 2005/2006 zijn doorgevoerd met de invoering van het nieuwe stelsel voor cultuureducatie in Amsterdam. Scholen hebben daarmee instrumenten in handen gekregen om zelf hun vraag te formuleren en culturele instellingen te kiezen om mee samen te werken. In dit rapport doen we verslag van het onderzoek waarmee we dit stelsel en de opbrengsten ervan voor kinderen, scholen en instellingen hebben geëvalueerd. De overkoepelende vraag was: 'Is Amsterdam met het nieuwe stelsel voor cultuureducatie in haar opzet geslaagd?' Oberon stelt aan het eind van de inleiding: De vraag 'Is de stelselwijziging geslaagd?' kunnen we op grond van bovenstaande met een volmondig 'ja' beantwoorden. De doelen zijn bereikt en de scholen zijn tevreden.

Veel waardering voor Mocca, het AFK en Voucherbeheer

Het rapport zegt ook: Veel waardering voor Mocca, het AFK en Voucherbeheer:

De waardering voor het vernieuwde stelsel is hoog. Scholen zijn uitermate tevreden over de pijlers van het stelsel, te weten Mocca, Voucherbeheer en het Amsterdams Fonds voor de Kunst (het AFK). De scholen waarderen de toegankelijkheid en de bereikbaarheid van de medewerkers van de intermediaire instelling Mocca en het feit dat zij met één vaste contactpersoon te maken hebben. De digitale database met een overzicht van het aanbod van alle culturele instellingen voorziet in hun behoefte.

Ook de scholing voor cultuurcoördinatoren scoort hoog. De doelstelling van Mocca is dat in 2008 70% van de PO-scholen en 60% van de VO-scholen een traject bij Mocca volgen om een beleidsplan met betrekking tot cultuureducatie op te stellen. Deze doelstelling wordt gehaald en in 2010 heeft 75% van de basisscholen en 67% van de middelbare scholen cultuureducatiebeleid geformuleerd. Dit is een sterke toename ten opzichte van 2006, toen het om 13% van de basisscholen ging. Met 5% van de Amsterdamse scholen heeft Mocca geen relatie.

In vergelijking met de Amsterdamse situatie in 2005 is het aantal scholen dat aangeeft dat er een visie voor cultuureducatie is opgesteld aanzienlijk toegenomen. Ook zijn de culturele activiteiten meer afgestemd op de doorlopende leerlijnen. Het aantal cultuurcoördinatoren is in zowel het basisonderwijs als het vmbo sterk gestegen. De meeste directeuren en cultuurcoördinatoren vinden dat het draagvlak voor cultuureducatie is verbeterd of ten minste gelijk is gebleven. Het is volgens hen nergens achteruit gegaan. Ook de deskundigheid van de docenten wordt overwegend positiever ingeschat dan een aantal jaar geleden. Op het gebied van evaluatie van activiteiten is er een lichte positieve tendens te bespeuren. Alleen op het gebied van versterking van de ouderbetrokkenheid zijn met name de cultuurcoördinatoren niet zo tevreden. Al met al scoren alle ondervraagde aspecten hoger dan in 2005 en kan de vraag of het nieuwe stelsel geleid heeft tot een steviger verankering van cultuureducatie positief beantwoord worden.

Het rapport zegt verder:

“Op de meeste indicatoren die de mate van verankering in het curriculum aanduiden, scoren Amsterdamse scholen hoger dan het landelijk gemiddelde en hoger dan het gemiddelde in Den Haag, Rotterdam en Utrecht. Sinds 2005/06 is er veel veranderd in de houding van Amsterdamse scholen ten opzichte van doorgaande leerlijnen. Hadden de scholen in 2005 nog een duidelijke voorkeur voor op zichzelf staande en kortlopende activiteiten, in 2011 worden continuïteit en lange leerlijnen als wenselijk gezien. Een deel van de scholen lukt het om een samenhangend programma aan te bieden, maar andere scholen hebben daarin nog een weg te gaan.”

De opdracht aan Mocca

De manier waarop Mocca de bij haar oprichting opgestelde opdracht heeft vervuld is nauwgezet onderzocht. Zij had de volgende opdracht:

- Zorgen voor inzicht in het aanbod;
- Zorgen dat nieuwe aanbieders van cultuureducatieve projecten hun weg naar de scholen kunnen vinden;
- Bevorderen van de benoeming van contactpersonen voor cultuureducatie binnen de scholen, bij voorkeur tot intern cultuurcoördinator;
- Zorgen dat 70% van de scholen hun visie op cultuureducatie hebben vastgelegd in een beleidsplan voor cultuureducatie;
- Zorgen dat scholen hun budgetten voor cultuureducatie bij Voucherbeheer Amsterdam benutten
- Actief zijn in de zogeheten koude match: scholen de weg wijzen naar het aanbod en hen helpen om objectief te filteren, zonder zelf keuzes te maken of rechtstreeks door te verwijzen en zonder zelf aanbod te maken.

Eindoordeel over Mocca

De tevredenheid over Mocca is groot: een ruime meerderheid van de respondenten is tevreden over de diverse aspecten van de dienstverlening van Mocca. De scholing voor cultuurcoördinatoren scoort het hoogst, die is toegankelijk en motiverend. De tevredenheid blijkt ook uit de toelichting die cultuurcoördinatoren in de enquête als aanvulling op het cijfer geven. Men vindt de organisatie toegankelijk en hulpvaardig. Ook het overleg van cultuurcoördinatoren wordt gewaardeerd, het geeft veel informatie en steun. Een cultuurcoördinator: “Het individuele overleg over het eigen cultuureducatieplan van de school is zeer verhelderend en motiverend.” Een andere cultuurcoördinator: “Mocca begeleidt goed. We hebben nu een goed beleidsplan en een overzicht van culturele activiteiten, zodat we het zelf kunnen invullen.” Ook in de interviews met de scholen wordt Mocca positief gewaardeerd. Zo noemt een cultuurcoördinator specifiek de netwerken: “Deze netwerken zijn per stadsdeel georganiseerd. Dit is erg handig, want zo kan je elkaar informeren over instellingen in de eigen buurt.” Scholen kunnen ook zelf een culturele instelling voordragen bij Mocca, opdat ze het vouchergeld voor een activiteit van die instelling mogen gebruiken. Medewerkers van Mocca helpen scholen met het opstellen van cultuureducatieve beleidsplannen, met het opzetten van enquêtes en met het inzichtelijk maken van het aanbod. Een cultuurcoördinator: “Ik zou zonder Mocca nooit achter het bestaan van al die verschillende culturele instellingen zijn gekomen.” Ook waarderen de cultuurcoördinatoren de informatiemarkten die Mocca organiseert en de verwijzingen naar fondsen.

Het onderzoek van Oberon is duidelijk in haar oordeel. Mocca heeft haar taken goed verricht en alle prestatieafspraken gehaald.

Opbrengsten en bestedingen van het Amsterdamse model 2006-2010

Hoe is het ook al weer ontstaan, de vraaggestuurde cultuureducatie in Amsterdam?

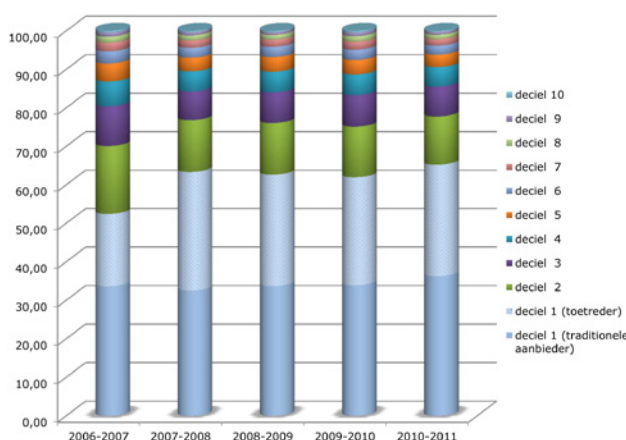
De nieuwe aanpak was het resultaat van een onderzoek. De Commissie Cultuureducatie, die de problemen in de Amsterdamse cultuureducatie in kaart had gebracht en die ook een schets van de contouren van het nieuwe stelsel had gegeven, had in grote lijnen het volgende geadviseerd: zet naast wat er al bestaat een nieuw stelsel op, zorg voor financiering, en blijf er verder van af. Laat het zijn eigen weg vinden. Onderwijs en aanbieders hebben behoefte aan een tijdje rustig bouwen. Naast een betere aansluiting van het aanbod op de vraag van scholen, had vraagsturing ook tot doel om nieuwe aanbieders tot het systeem toe te laten. Dit doel is bereikt, er is al snel na de start van het model een toename van toetreding van culturele instellingen, klein en groot. Het systeem heeft in de eerste vijf jaar van zijn bestaan geen noemenswaardige ombuigingen ondergaan. De budgetten liggen alles bijeen genomen nog steeds min of meer op hetzelfde niveau. Het ging en gaat om ongeveer 3,5 miljoen euro op jaarbasis, en de vraaggestuurde component van de cultuureducatie omvat daarmee naar schatting 15 tot 20% van het totale bedrag dat in Amsterdam aan cultuureducatie wordt besteed. Vraagsturing was een aanvulling op een verder aanbodgestuurd stelsel, gedragen door instellingen binnen het kunstenplan en de consensusregelingen, en daarin is geen verandering opgetreden.

Mocca heeft de bestedingen van 2006 tot 2010 laten analyseren om inzicht te geven in de opbrengsten van het Amsterdamse Model.* Onderstaand een beeld van de toetreding van nieuwe cultuureducatieve instellingen. Het volledige rapport, met informatie over bestedingen per discipline is beschikbaar via de website van Mocca.

Groot en klein: een karakterschets van de de marktverhoudingen, per jaar

Cultuureducatie is nog niet zo lang een vrij toegankelijke markt - dat is pas zo sinds de invoering van het vraaggestuurde model. Wat heeft dat voor effecten op de markt gehad? Hoe komt die er dan uit te zien? Is dat meer een verzameling met honderden kleine winkeltjes, of gaat het toch om een paar grootwinkelbedrijven die de bulk van de klanten trekken?

Deze tabel en grafiek geven de mate van scheefheid in die verhoudingen weer. De aanbieders zijn per discipline gerangschikt op omzetgrootte en vervolgens in decielen verdeeld. In ieder deciel vinden we tien procent van de aanbieders - de grootste dus in het eerste deciel, de kleinste in het laatste. De verhouding tussen de decielen is een maat voor de scheefheid in de verdeling. We kunnen het eerste deciel beschouwen als de eredivisie: hier zitten de grote jongens. De vraag of ook toetreders zich daar een plaats hebben verworven, geven we aan door voor dat eerste deciel de traditionele aanbieders te arceren.

De markt voor cultuureducatie houdt het midden tussen supermarkten en kleine winkels. Het eerste deciel (de 10% grootste aanbieders dus) bestrijkt consistent rond de 60% van de markt. Het eerste jaar was dat nog 50%, een aanduiding dat het systeem nog moest inlopen. Opvallend is dat in dat eerste deciel de helft van de omzet voor rekening komt van toetreders - van aanbieders dus die er niet zouden zijn geweest zonder dit systeem van vraagsturing. Dat is een bijzondere prestatie: de toetreders zijn dus niet alleen maar kleine winkeltjes, maar hebben zich in een paar jaar

tijd een positie verworven aan de top van de markt. Dat is een opmerkelijk tribuut aan de energie die het systeem heeft opgevoerd.

* Het volledige rapport staat op de Mocca website: www.mocca-amsterdam.nl onder 'rapport Opbrengsten Amsterdams Model 2006-2010'.

8. Amsterdamse stadsdelen

Inleiding

2011 is voor veel stadsdelen het jaar van de heroriëntatie voor cultuureducatie. Meerjarenplannen lopen af en de eventuele opheffing van stadsdelen in 2014 wordt verschillend opgepakt. Een aantal stadsdelen heeft besloten geen nieuw beleidsplan te maken en de centrale stad te volgen. Andere stadsdelen zijn juist heel actief en gedreven om een eigen visie neer te leggen en nemen de ruimte om cultuureducatie zelf vorm te geven.

Zuidoost

Het Coördinatiepunt Cultuureducatie Zuidoost wordt een samenwerkingsverband tussen Projectenbureau Primair Onderwijs Zuidoost en Mocca. In het afgelopen jaar zijn de kaders vastgesteld en in mei 2011 hebben scholen een keus gemaakt uit de vier brede-schoolmodellen die er zijn. De meeste scholen kiezen ervoor zich te ontwikkelen tot brede school. Daarvoor wordt een doorgaande lijn van onder- naar naschools opgezet, vanuit één van drie talentgebieden: kunst & cultuur, techniek en wetenschap of sport. De interne communicatie, zoals die tussen de cultuurcoördinator en de brede-schoolcoördinator, is van groot belang voor het succes. Ieder brede-schoolmodel heeft ook een ambitieniveau voor cultuureducatie. Zo kan een school die zich op kunst en cultuur oriënteert, zich door zich steeds vraaggerichter op te stellen, ontwikkelen tot een school die zijn cultuurprogramma in nauwe samenwerking met zijn partners ontwikkelt. Mocca gaat deze processen voor een belangrijk deel begeleiden.

Samenwerking met stadsdeel Centrum

In 2010 kwam uit een overleg tussen directeuren PO en stadsdeel Centrum het initiatief om in stadsdeel Centrum een netwerk voor cultuurcoördinatoren op te zetten. Op verzoek van de scholen nam Mocca de taak op zich om dat netwerk te faciliteren en sindsdien is het zo'n vijf keer samengekomen. Mocca overlegt periodiek met de beleidsambtenaren voor cultuur, onderwijs en brede school. In die gesprekken worden vragen en bevindingen uit de netwerkbijeenkomsten besproken. Stadsdeel Centrum heeft een subsidieregeling, een zogeheten waarderingssubsidie voor scholen, culturele instellingen en kunstenaars, waarbij er geld wordt gegeven aan initiatieven van instellingen en kunstenaars in het stadsdeel tot het ontwikkelen van nieuwe cultuureducatieve activiteiten voor kinderen en jongeren in stadsdeel Centrum. In het verleden is daarmee het project Mooi Bewaard ontwikkeld, dat kinderen op een andere manier laat kijken naar de historische gebouwen in het stadsdeel waarin culturele instellingen zijn gehuisvest.

Overzicht van cultuurnota's per stadsdeel

Elk stadsdeel neemt cultuureducatie op in zijn meerjarenplannen voor cultuur, de zogenaamde cultuurnota's.

- Stadsdeel Zuidoost heeft in een nota voor de periode 2013-2014 specifieke aandacht voor een eigen steunpunt voor het basisonderwijs.
- Stadsdeel Centrum richt zich op brede scholen en ziet af van een cultuurnota.
- Stadsdeel Zuid heeft een visie neergelegd voor de periode 2010-2020, waarin cultuureducatie een stevige plaats heeft.
- Stadsdeel Noord rondt in 2012 een nieuwe cultuurnota af.
- Stadsdeel West legt in zijn nieuwe cultuurnota 'Ruimte voor creativiteit' haar visie vast voor de periode 2012-2015.
- Stadsdeel Nieuw-West ziet voor zichzelf een rol in het opzetten van leerlijnen. Samen met de ambities voor talentontwikkeling is deze rol vastgelegd in 'Versterken door verbinden', een nota voor de periode 2011-2014.
- Stadsdeel Oost wacht de eventuele opheffing van de stadsdelen af. Tot die tijd blijven de nota's van de voormalige stadsdelen Zeeburg en Oost-Watergraafsmeer van kracht, waarin het stadsdeel een eigen programma aanbiedt aan basisscholen.*

Schoolrondleidingen in het Paleis op de Dam

Samenvatting

Stadsdelen hebben steeds meer een eigen rol in het bepalen van het cultuureducatieve aanbod voor de eigen scholen. In Zuid, Centrum, West, Oost en Noord werkt Mocca nauw samen met de stadsdelen om scholen via netwerkbijeenkomsten bij elkaar te brengen. In Zuidoost gaat de samenwerking verder en heeft zij geleid tot een gezamenlijk steunpunt voor cultuureducatie, het PPOZO.

* Een totaaloverzicht van de cultuurnota's staat in de bijlagen.

9. Koers Nieuw West: afgerond

Inleiding

2010 was het laatste jaar waarin Koers Nieuw West (KNW) actief was. Koers Nieuw West heeft scholen aangezet om hun cultuureducatiebeleid te verstevigen, het heeft hen ervaring laten opdoen met projecten en het heeft hen aangemoedigd om intensiever met een aantal culturele instellingen samen te werken. In deze opzet is KNW geslaagd. Het is nu afwachten hoe de scholen zonder de financiële impuls van KNW hun koers kunnen vasthouden.

Laatste aanvragen voor subsidie

Tot het najaar van 2010 konden scholen als onderdeel van het kopprogramma een aanvraag indienen voor een subsidie van 10.000 euro. KNW had kaders gesteld waarbinnen de subsidie kon worden verstrekt, de zogeheten focuslijnen. Medewerkers van Mocca zijn in gesprekken met scholen nagegaan welke aanvraag zij het beste konden doen. Daarna heeft Mocca in gesprekken met scholen nagegaan welke aanvraag zij het beste konden doen. Behalve dat het voor de scholen een kunst was om een goede aanvraag op te stellen, was het opstellen van de aanvraag voor hen ook een oefening om vanuit de eigen visie en het eigen beleidsplan te werken. In totaal deden twintig scholen mee en heeft elke school de 10.000 euro additionele subsidie ontvangen.

Samenwerking met Aslan

Muziekschool Aslan heeft een aantal scholen die behoefte hadden aan een structureel muziekaanbod, een programma aangeboden, onder meer aan de 7e Montessorischool. Deze school kon door de KNW-subsidie zijn wens in vervulling laten gaan om een doorgaande lijn voor muziek te ontwikkelen. Aslan heeft daarvoor een programma op maat gemaakt.

Thematisch veelvormig

Basisschool Het Bovenland werkt thematisch. Bij het thema bouwen is voor deze school een 'bouwlied' gemaakt, waarbij de zang wordt begeleid met geluiden van kleine gereedschappen. Een ander voorbeeld is de islamitische basisschool El Amien 2. Deze school wilde al langere tijd goede lessen beeldende vorming de school binnenhalen, na een aantal kennismakingsprojecten. Door de subsidie van KNW kon deze school de kunstenaars van ViaDiaKunstprojecten inhuren. De opdracht aan ViaDia was niet alleen om de leerlingen beeldende vorming te geven maar om ook de leerkrachten enthousiast te maken om weer aan de slag te gaan met beeldende vorming. Er werd een plan bedacht om de leerkrachten samen een mozaïek te laten maken. Na een 'hakdag' waarop zij tegels aan stukken mochten slaan, hebben zij vervolgens samen van de brokken een mozaïek gemaakt. Sinds dit project staat beeldende vorming weer op de rails en zijn de resultaten in de school zichtbaar.

Nieuwe samenwerkingen

De St. Lukasschool liet kunstenaar Elspeth Pikaar een kunstwerk ontwerpen aan de gevel van zijn nieuwe schoolgebouw. Elspeth werkt in dit geval samen met Stichting Taalvorming. Kinderen maakten tekeningen en teksten voor het kunstwerk. Het blijvende resultaat is te zien op de gevel van de school. Andere scholen experimenteerden met andere tot dan toe ongebruikelijke samenstelling van kunstenaars en culturele instellingen om samen met de kinderen kunstwerken en voorstellingen te maken.

Subsidie voor de talentenkaravaan van SEP

De Stichting Educatieve Projecten (SEP) is mede met een subsidie van KNW op een aantal scholen gestart met de Talenten Karavaan. Onder schooltijd krijgen de kinderen in een aantal lessen de gelegenheid om kennis te nemen van een kunstdiscipline en na schooltijd kunnen zij, nadat zij hun motivatie hebben opgeschreven, zich verdiepen in de discipline waarmee zij de meeste affiniteit hebben. De Timotheusschool heeft hiermee geëxperimenteerd. Kinderen kregen onder schooltijd vijf kunstlessen en na schooltijd ging een groepje van zes kinderen met 'talent' verder. Hoewel er nog wel moest worden geschaafd aan het concept, verliep de samenwerking met SEP prima, wat heeft geresulteerd in een langlopende samenwerking op de school.

De Globe ziet geen wanklank

Door de samenwerking tussen Mocca en KNW kwam basisschool de Globe in contact met het Leerorkest. De Globe ging samenwerken met Aslan, het Leerorkest en Het Concertgebouw. Het Leerorkest startte op drie scholen in Nieuw-West: de Globe, de Johanneschool en de Punt. De voormalige directeur van de Punt zei naar aanleiding van de slotpresentatie van het Leerorkest van de leerlingen van groep 5: "Ik vind het heel bijzonder dat alle kinderen twee uur lang in de zon zitten zonder enige wanklank, uniek dat kinderen met dit stukje cultuur in aanraking komen". De leerkrachten zijn ook heel enthousiast na een wat aarzelend en afwachtend begin. De aarzeling is weg, de vakdocenten van het Leerorkest kunnen de leerlingen goed aan, alles gebeurt met rust en overwicht. Het is geven en nemen wederzijds; de school stelt acht ruimtes beschikbaar voor het repeteren, die de reguliere gebruikers graag afstaan.

Opzet KNW geslaagd

Tijdens een slotmanifestatie zijn scholen en culturele instellingen uitgenodigd om te discussiëren over de resultaten van KNW. De vraag was: hoe houden wij de contacten die zijn ontstaan in stand, en zijn aanjagers zoals KNW en Mocca daarbij nuttig? De scholen die deelnemen zijn over het algemeen goed te spreken over de stimulans die KNW aan de cultuureducatie heeft gegeven. De samenwerking met Mocca was intensief maar waardevol, de aanvragen zijn immers samen met de accountmanagers van Mocca opgesteld. Doordat scholen subsidie moesten aanvragen zagen zij zich genoodzaakt om beter na te denken over hun cultuureducatieprogramma. Zij moesten immers een aanvraag indienen die hun programma daadwerkelijk versterkte. De scholen zijn in het algemeen zeer te spreken over hun samenwerking met de culturele instellingen. Het was nadrukkelijk de bedoeling dat de ideeën, binnen de zogenaamde focuslijnen, uit de scholen zelf voortkwamen. Gezien de diversiteit van de aanvragen, lijkt KNW in deze opzet te zijn geslaagd.

10. Trends in het basisonderwijs: de vaste relatie en hogere ambities

Inleiding

Toen in 2005 het nieuwe vraaggestuurde model werd geïntroduceerd kozen sommige scholen ervoor om verder te gaan met de 'oude' vertrouwde culturele instellingen en met de kunstenaars die zij kenden. Andere scholen zochten meteen naar nieuwe partners om hun ideeën over cultuureducatie gestalte te geven, en sommige scholen namen af wat er op hen afkwam. Nu, bijna zes jaar later, zien wij een duidelijke tendens naar het maken van bewuste keuzes voor 'passende' samenwerkingspartners. Bestaande culturele instellingen en kunstenaars worden 'ingeruild' voor nieuwe. Scholen werken samen met meerdere culturele partners en doen dit soms zelfs binnen één activiteit of project. Er is ruimte voor experiment en voor het uittesten van nieuwe activiteiten, instellingen en kunstenaars. Na afloop van een experiment kiezen scholen vaak voor een meer structurele samenwerking. Voor de scholen die al enige tijd vanuit een heldere visie en een helder beleid werken, is duidelijk dat zij hun ambities voor de komende periode willen verhogen nu zij ervaring hebben gedaan en hun zelfvertrouwen daardoor is gegroeid. Veel scholen die aanvankelijk een min of meer samenhangend pakket aan activiteiten aanboden, zijn nu toe aan een tweede beleidsplan en streven naar een gestructureerde leerlijn.

Leerlijn bij 't Koggeschip

't Koggeschip uit Amsterdam Nieuw-West geeft de leerlijn binnen- en buitenschoolse cultuureducatie als volgt vorm: Op het gebied van dans, theater en muziek zijn er voor iedere jaargroep trajecten opgesteld waarin kinderen kennismaken met cultuur. De eerste lessen van deze trajecten vinden binnenschools plaats. Vervolgens zijn er lessen in het kader van de brede school waarin leerlingen zich verder kunnen bekwamen. Deze lessen worden doorgaans verzorgd door vakdocenten van culturele instellingen. Ook leerlingen van andere scholen kunnen hierbij aansluiten. Voor talentvolle en geïnteresseerde leerlingen is er een vervolgtraject bij de culturele instellingen. Zo ontstaat een keten: binnenschool - buitenschool - doorstroom. De leerlingen maken in alle fasen niet alleen kennis met muziektheater, maar werken ook aan hun uitstraling, energie en concentratie. Bovendien leren ze samen te werken.

(Nog) meer geld gezocht

Veel scholen stellen zich de vraag hoe zij aan (meer) geld kunnen komen voor cultuureducatieve activiteiten. Zij vragen zich dit deels af omdat zij niet zeker zijn van de continuering van het vouchergeld en van de gelden die zij kregen van de rijksoverheid ingevolge de Regeling Versterking Cultuureducatie in het Primair Onderwijs (de CEPO- bijdrage), en deels omdat zij aan die budgetten niet genoeg hebben om al hun ambities te realiseren. Scholen vragen advies hoe zij een aanvraag kunnen doen bij het AFK, maar er zijn ook scholen die nadenken over structurele fondsenwerving voor cultuureducatie. Sommige scholen zijn daarin al geslaagd. De Amstelmeerschool in Amsterdam-Noord haalde onlangs een groot bedrag op voor het onder professionele begeleiding produceren van een voorstelling van de musical *The Wizard of Oz* met groot harmonieorkest in het Muziekgebouw aan 't IJ. Scholen in het speciaal onderwijs zoeken naar extra geld om maatwerk te kunnen leveren voor hun leerlingen met speciale behoeften, andere scholen zoeken extra geld voor het inrichten van een speciale ruimte voor toepassingen op het gebied van multimedia of voor een theater.

Tweede beleidsplan = hogere ambities

In het basisonderwijs hebben ruim 180 scholen een beleidsplan geformuleerd. Cultuurcoördinatoren, directies en teams zijn ermee vertrouwd geraakt dat zij over een eigen, structureel budget beschikken en dat zij als kritische consument daarmee een keuze kunnen maken uit het brede cultuureducatieve aanbod in Amsterdam en daarbuiten. De vroegere situatie, waarin een externe instantie het programma min of meer bepaalde, is vervangen door een nieuwe situatie, waarin scholen zich de vraag stellen hoe zij goede aanbieders kunnen vinden, die iets met mijn vraag kunnen. Ook van de culturele instellingen en de kunstenaars krijgen wij steeds vaker te horen dat hun gesprekspartners op scholen kritisch en veeleisend zijn en hen uitdagen om hun deskundigheid in te zetten voor het leveren van maatwerk.

De beleidsplannen van een deel van de scholen zijn toe aan revisie. Hun plan is al weer één, twee of drie jaar oud. De visie van een school kan zijn gewijzigd, er kunnen personele wisselingen zijn geweest en er kan lering zijn getrokken uit de implementatie van het eerder gekozen programma. Tijdens de evaluatiegesprekken met Mocca in het afgelopen jaar hebben veertig scholen aangegeven dat zij met Mocca een tweede beleidscyclus willen starten. Voor het tweede beleidsplan vragen scholen of Mocca hen wil helpen aan een gedegen programma voor cultuuronderwijs op basis van door de school samengestelde leerlijnen. Behalve dat daarin plannen voor eigen activiteiten worden ontwikkeld in samenwerking met culturele instellingen en kunstenaars, wordt in deze leerlijnen een gemotiveerde keuze gemaakt uit bestaand aanbod. Om dit proces te versnellen heeft een aantal van deze scholen zich aangemeld voor de ICC-cursus van Mocca.

Klassenouders gevraagd

Op een flink aantal scholen heeft de klassenouder zijn intrede gedaan. Elk jaar coördineert een van de ouders een aantal taken. Het door de klas laten maken van een verjaardagscadeau voor de juf, het optrommelen van ouders om een excursie te begeleiden, het mobiliseren van ouders voor de avondvierdaagse of voor het eindfeest of voor het opruimen van het klassenlokaal voor de vakantie. Dit zijn allemaal taken die de klassenouders op zich nemen. De Archipelschool op IJburg, de Kleine Reus in het Centrum en een aantal scholen in Zuid hebben klassenouders. In West blijkt het moeilijker om de ouderparticipatie te formaliseren. Ouders zijn daar zeker bereid om te helpen, maar nemen liever geen vaste verantwoordelijkheid op zich. De J.P. Coenenschool heeft dit opgelost door een oudercoördinator aan te stellen. Was daar aanvankelijk een oudercontactpersoon, nu heeft deze school gekozen voor een meer actieve benadering. Ouders worden bij de inschrijving van hun kinderen direct in contact gebracht met de oudercoördinator die hun vertelt dat het belangrijk is om persoonlijk betrokken te zijn bij de school. Hierdoor is de ouderparticipatie op de school naar een hoger plan getild.

Doorlopende lijn van onder school naar naschool voor basisschool De Capelle

Steeds meer scholen onderstrepen het belang om het naschoolse programma te laten aansluiten op het cultuureducatieve programma onder schooltijd. Een voor de hand liggende manier om deze aansluiting tot stand te brengen is te kiezen voor een totaalpakket waarin beide programma's centraal worden samengesteld, bij voorkeur met docenten die zowel het onderschoolse- als het naschoolse programma verzorgen. Een school als De Capelle in Noord heeft daarvoor samenwerking gezocht met een kleine groep instellingen en kunstenaars om een doorgaande lijn in de onder- en de naschoolse tijd uit te zetten met 'meesterschap' als gemene deler.

Trends

Netwerken in het basisonderwijs

Zowel landelijk als in Amsterdam is de belangstelling voor netwerken toegenomen. De overheid stimuleert de deelname aan netwerken, maar leerkrachten vragen er zelf ook om, met name cultuurcoördinatoren. Na zich eerst te hebben gericht op het eigen interne beleid, willen zij nu graag hun ervaringen uitwisselen met andere scholen.

De netwerken zijn actief in de stadsdelen Noord, West, Zuid en Centrum en bestaan uit een serie bijeenkomsten georganiseerd door Mocca rond een door de deelnemers gekozen onderwerp. Inspiratie, uitwisseling en kennisdeling zijn de kenmerken. Cultuurcoördinatoren gebruiken deze netwerken om ervaringen uit te wisselen over onder meer de praktische aanpak van het cultuureducatieprogramma. Het gaat daarin bijvoorbeeld over jaarplanningen tot het organiseren van creatieve circuitlessen. Maar ook horen de cultuurcoördinatoren graag over de cultuureducatieplannen van andere scholen en wisselen zij graag ervaringen uit over subsidieaanvragen of over het vinden van passend aanbod. Scholen willen graag van andere scholen weten hoe zij culturele instellingen en kunstenaars hebben ervaren en horen ook graag over projecten die zij zelf hebben ontwikkeld en uitgevoerd. Een school verwoordde het doel van het netwerk als volgt 'via deze kruisbestuiving een kwaliteitsslag maken met cultuureducatie én de culturele instellingen/kunstenaars'.

Naast de netwerken die georganiseerd worden op stadsdeelniveau zijn er netwerken rondom een schooltype of een schoolprofiel zoals speciaal onderwijs in het PO en VO en kunstmagneet-basisscholen. Voor alle netwerken geldt dat er twee tot drie bijeenkomsten per jaar zijn.

Het continueren van netwerken is soms lastig. Cultuurcoördinatoren hebben weinig tijd en dragen er niet altijd actief aan bij. Een aantal factoren kan bijdragen aan een succesvol netwerk:

- Een netwerk moet een meerwaarde hebben voor betrokkenen;
- Een netwerk moet worden ingevuld op basis van leerwensen;
- Een netwerk moet mensen verbinden rond gedeelde doelen of specifieke onderwerpen;
- Een netwerk moet zorgen voor aantrekkelijke en nuttige sprekers, en locaties en werkvormen moeten worden afgewisseld;
- De leden van het netwerk moeten nieuwsgierig naar elkaar zijn;
- Er moeten actief relaties worden gelegd tussen de deelnemers.

Behoeftte aan harde bewijzen

Uit alle gesprekken op scholen blijkt dat het onderwijs is doordrongen van het belang van goede cultuureducatie voor de leerlingen. Men vindt cultuureducatie van belang als aanvulling op het reguliere programma, omdat de leerlingen er thuis niet mee in aanraking komen, als verrijking van de lesstof of om andere redenen. Maar tegelijk staan de aandacht die cultuureducatie binnen de school krijgt en de tijd die er aan wordt besteed vaak ook onder druk. Ook kan de rol van schoolbesturen groter zijn. Zij kunnen een faciliterende rol spelen en de cultuureducatie en de cultuurcoördinatoren stimuleren.

Goede cultuureducatie draagt positief bij aan het school- en leerklimaat. Maar 'harde' bewijzen hebben scholen daar niet voor. Nergens wordt die invloed systematisch gemeten of gemonitord. Veel scholen zouden ook niet weten hoe zij dat moeten doen. Directies en cultuurcoördinatoren hebben echter wel behoefte aan dergelijk onderzoek en aan empirisch bewijs voor het nut van een goed cultuureducatieprogramma. Zij kunnen die informatie vinden op de website van Cultuurnetwerk Nederland. <http://www.cultuurnetwerk.nl/cultuureducatie/legitimering/onderzoek.html>

De Dorus Rijkersschool ziet effect

Scholen vinden de leerresultaten voor taal en rekenen en de zaakvakken heel belangrijk en wanneer die (dreigen) tegen (te) vallen wordt er vaak minder tijd en aandacht besteed aan cultuureducatie. Toch slaagt een deel van de scholen die vaak enige tijd als zwak bekend stonden en waar veel leerlingen met leerachterstanden instromen, erin om cultuureducatie zo in te zetten dat zij de leerresultaten juist verhoogt. In Amsterdam-Noord is de Dorus Rijkersschool daarvan een goed voorbeeld. Tijdens een zeer overtuigende presentatie voor de directeurs-generaal van het ministerie van OC&W liet de school in woord en beeld zien hoe een goed cultuureducatieprogramma er op deze school voor had gezorgd dat de leerlingen zich niet alleen beter voelden op school maar dat ook hun leerresultaten significant hoger waren sinds de invoering van het programma.

En die geluiden hoor je op meer scholen.

Beeldende vorming is terug

Basisscholen hebben behoefte aan een doorgaande leerlijn beeldende vorming. Leerkrachten voelen het als een gemis dat de kinderen weinig met hun handen werken. Vaak is er op school wel een methode voor beeldende vorming, maar die wordt weinig gebruikt. Vaak geven groepsleerkrachten het vak. De ervaring en scholing van een beeldend vormer of kunstenaar wordt dan erg gemist. Vakdocenten zijn schaars en hun aantal is door verschillende bezuinigingsrondes en door prioritering geminimaliseerd. De meeste vakdocenten verdwenen na pensionering uit het basisonderwijs en werden niet vervangen. Er lijkt echter een kleine kentering te zijn: een aantal scholen die hun cultuurprogramma serieus nemen, zoals de Pieter Jelles Troelstraschool, de Roos, en de 2e Daltonschool heeft nieuwe vakdocenten aangenomen of vrij geroosterd.

Goed gestructureerde en stimulerende lessen beeldend worden nu gemist. Er worden goede lessen gegeven door kunstenaars en ook binnen de brede school hebben beeldende lessen meestal een plek, maar het aanbod is vaak versnipperd. Een meer gestructureerd en vooral geïntegreerd aanbod is wenselijk. Er is behoefte aan een goede beeldend vormer of beeldend kunstenaar die de school van binnen uit kent en die kan aansluiten op lopende thema's. Wat dit betreft sluit de behoefte aan bij de plannen van de gemeente voor het basispakket. Gewoon weer beeldende vorming op het programma van de scholen. Het liefst één uur per week.

Docent dansexpressie Frances Overwater van Basisschool De Kraal op de bijeenkomst 'Vakoverstijgend werken'

Vakdocenten hebben de toekomst

Onder de noemer 'vakdocenten hebben de toekomst' heeft Mocca de aanzet gegeven om vakdocenten in het basisonderwijs samen te brengen in een netwerk. Uit een inventarisatie bleken er circa 120 vakdocenten te zijn. Van 80 van hen waren de contactgegevens beschikbaar. De vakdocenten werken veelal met kleine aanstellingen van enkele uren per week. Uit eerdere gesprekken bleek dat de docenten zich vaak niet gewaardeerd voelen en graag contact willen met vakgenoten. Van de tachtig docenten die Mocca had benaderd, waren veertig docenten op de eerste bijeenkomst, de helft dus van alle docenten die waren benaderd. Een sterke indicatie van de behoefte aan netwerkvorming door deze belangrijke dragers van cultuureducatie binnen scholen. (Zie verslag op de website van Mocca onder 'Bijeenkomsten')

Creacircuits voor ouders en leerkrachten

Een culturele activiteit die allang bestaat, maar die momenteel weer terrein wint, is de organisatie van creamiddagen of van een creacircuit. Leerkrachten en vaak ook ouders geven aan in welke activiteit op het gebied van kunst en cultuur zij les kunnen geven en kinderen kiezen waarmee zij aan de slag willen. De activiteiten lopen uiteen van viltten, gitaar spelen tot papier-maché. Het voordeel is dat de activiteit op een vast moment wordt ingeroosterd, dat een groot deel van de school er tegelijkertijd mee aan de slag gaat, en dat er kwaliteiten zichtbaar worden bij zowel de ouders als het team.

Beeldmakers, workshop Beeldblokkendoos, Basisschool de Bron, Fotografie workshop groep 1&2

Samenvatting

Tijdens de netwerkbijeenkomsten die Mocca in bijna alle stadsdelen organiseert, wisselen scholen informatie uit over hun cultuureducatiebeleid, over hun ervaringen met het cultuureducatieprogramma, en geven zij elkaar tips over aanbieders en activiteiten. Scholen inspireren scholen door hen voorbeelden te geven van zelf ontwikkelde projecten, door hen te wijzen op een mogelijke creatieve samenwerking met andere scholen, culturele instellingen en kunstenaars, en door hen op mogelijke bronnen voor meer geld te wijzen. Daarnaast zijn de netwerkbijeenkomsten een mogelijkheid voor stadsdelen om hun nieuwe beleidsvoornemens te presenteren en om scholen van informatie te voorzien over ontwikkelingen binnen de cultuureducatie in het stadsdeel.

11. Trends in het voortgezet onderwijs

Inleiding

Het merendeel van de scholen voor voortgezet onderwijs heeft een afgerond beleidsplan en net als in het basisonderwijs is een aantal scholen aan een tweede beleidscyclus begonnen. Als een school een nieuwe cultuurcoördinator met een eigen visie heeft benoemd, wil de school het cultuurprogramma vaak aanpassen of opnieuw opstellen. De coördinatoren voelen zich niet gesterkt in hun activiteiten. De Cultuurkaart dreigt te verdwijnen en de uren voor de coördinatoren komen steeds meer onder druk te staan.

Trends

Minder uren voor cultuureducatie

Op verschillende scholen is een trend zichtbaar dat het aantal uren voor cultuurcoördinatie wordt teruggeschoefd. Als een cultuurcoördinator stopt met zijn werkzaamheden, dan krijgt de nieuwe cultuurcoördinator minder uren. In sommige gevallen zijn dit zelfs aanzienlijk minder uren. Er zijn ook scholen waar dezelfde coördinator elk jaar uren moet inleveren terwijl zijn takenpakket hetzelfde blijft.

Zoektocht naar nieuwe financieringsmogelijkheden

De Cultuurkaart betekende een aanzienlijke verruiming van het budget, waardoor er minder behoefte aan extra geld was. Wel kostten de administratieve handelingen rond het aanvragen en activeren van de kaarten veel tijd. Daardoor waren er maar weinig cultuurcoördinatoren die uren over hadden om een projectplan en een subsidieaanvraag te schrijven. Omdat het nog onzeker is of de Cultuurkaart blijft bestaan, zoeken scholen nu naar andere financieringsmogelijkheden.

Scholen hebben behoefte aan informatie over alternatieve middelen, zij willen meer weten over fondsenwerving. In juni 2010 organiseerde Mocca samen met DMO en het Amsterdams Fonds voor de Kunst een drukbezocht bijeenkomst om scholen op de mogelijkheden van het Fonds te wijzen.

Het wegvallen van de regeling Kleurrijke Lycea, op grond waarvan elf Amsterdamse VO-scholen jarenlang subsidie kregen voor hun brede-schoolprogramma's, heeft een aantal scholen gestimuleerd om subsidie aan te vragen bij het Fonds.

Cultuurprofiel scholen en kunstklassen

Twee Amsterdamse scholen zijn dit jaar toegelaten tot de Vereniging CultuurProfielScholen (VCPS): het Gerrit van der Veen College en het Calandlyceum. Samen met de IVKO telt Amsterdam daarmee nu drie cultuurprofiel scholen.

Het St. Nicolaaslyceum heeft binnenkort een cultuurplusklas. Andere scholen waar leerlingen kunnen kiezen voor een klas met verdieping in een of meerdere kunst disciplines zijn het Calandlyceum, het Montessori Lyceum Amsterdam, het Spinoza Lyceum, de Scholengemeenschap Reigersbos en het Zuiderlicht College.

Profiel Cultuur en Maatschappij loopt terug

Op veel scholen voor havo en vwo loopt het aantal leerlingen dat voor het profiel Cultuur en Maatschappij kiest terug. Op de meeste van deze scholen kiezen daardoor minder leerlingen Kunst als eindexamenvak. Kunstvaksecties van havovwo-scholen maken zich daar zorgen over en zoeken naar een manier om de kunstvakken te verbinden met de creatieve industrie en met vormen van toegepaste kunst. Een leerling die architectuur of industrieel ontwerpen wil studeren, heeft baat bij tekenen in zijn of haar eindexamenpakket. Scholen proberen aan leerlingen duidelijk te maken dat er volop carrièremogelijkheden zijn in de toegepaste kunst, media en techniek.

Dat scholen een verband leggen tussen kunst en een loopbaan in de creatieve sector is een van de aanbevelingen van Paul Collard in zijn rapport Amsterdam, wereldstandaard voor cultuureducatie. Verder benadrukt Paul Collard de noodzaak om ook de ouders van middelbare scholieren hiervan te overtuigen. Dit gebeurt echter nog niet. In het voortgezet onderwijs in Amsterdam zijn de ouders vrijwel buiten beeld, met name in het vmbo-mavo-onderwijs.

Maatschappelijke Stage en cultuureducatie

Nu culturele instellingen zich aanmelden voor de maatschappelijke stages, krijgt cultuureducatie een nieuwe impuls. Het Montessori College Oost en het Amstellyceum hebben vaste afspraken gemaakt met Sfeermakers stichting om steeds andere leerlingen te laten kennismaken met het werkgebied van Sfeermakers. Het Stadsarchief Amsterdam ziet in de maatschappelijke stages een voortzetting van zijn cultuureducatieprogramma. Nu de site Buurt en Stad is afgerond krijgen jongeren tijdens de stage een gedegen kennismaking met erfgoed binnen het archief.

Pluche stoelen in het vernieuwde Spinoza

Het Spinoza Lyceum, een scholengemeenschap in Zuid voor Daltononderwijs, is in 2011 gegroeid naar 1210 leerlingen. De school is de afgelopen drieënhalve jaar verbouwd en de oplevering in 2011 bevestigt wat de school al jaren is: een school waar het kunstonderwijs even belangrijk is als de bètavakken. De oude theaterzaal is een vlakkevloertheater geworden met een tribune met roodfluwelen stoelen, en er zijn zes muziekstudio's, uitgerust met piano's en drumstellen.

Van de 230 brugklassers op het Spinoza komen er 150 uit West en Badhoevedorp. Om aan de vraag naar Daltononderwijs tegemoet te komen, wil de school een tweede Daltonscholengemeenschap opzetten in West.

Meesteropleiding Coupeur

Met de Meesteropleiding Coupeur, een vakopleiding op hbo-niveau, is de doorstroming van een mbo-opleiding naar een opleiding voor het ambachtelijke vak van coupeur mogelijk. Het Nationaal Ballet, de Nederlandse Opera en andere grote instellingen zijn betrokken bij de opleiding, net als ontwerpers als Jan Taminiau en Iris van Herpen. Het is een driejarige opleiding in voltijd, gevestigd in De Baarsjes. Er is ook een speciaal programma voor vrouwen uit de buurt.

Vraag naar docenten voor podiumkunsten

Amsterdamse VO-scholen vragen Mokka vaak om advies over projecten op het gebied van de podiumkunsten: muziek, dans en theater. Zij komen met een adviesverzoek doordat er enerzijds maar weinig vakdocenten zijn voor podiumkunsten en jongeren anderzijds juist om lessen in die disciplines vragen. Slechts een derde van de scholen heeft een vakdocent muziek in dienst en een vakdocent drama of dans is niet gemakkelijk te vinden. Om dit hiaat op te vullen en de leerlingen voldoende kennis te laten maken met podiumkunsten, werken de scholen met externe partijen. Tv-programma's als X-factor, So you think you can dance en Idols zorgen ervoor dat zingen, dansen en optreden voor publiek erg populair zijn onder jongeren. Die populariteit leidt ertoe dat jongeren om een passend programma in de school vragen.

Digitalisering, nieuwe media en jonge docenten

Sommige scholen lopen voorop in moderne technologie en zijn uitgerust met smartboards in elk lokaal, met snelle computers en met wifi internet. Op het Pieter Nieuwland College, het Cosmicus Montessori Lyceum en het Cygnus Gymnasium krijgen alle leerlingen een eigen laptop cadeau. Op deze en een aantal andere scholen maken digitale media onlosmakelijk deel uit van het onderwijs. Media-educatie en mediawijsheid staan er als vanzelfsprekend op het programma.

De aandacht voor nieuwe media heeft met de leeftijd van de docenten binnen deze scholen te maken. Jonge docenten zijn zelf met digitale media opgegroeid en integreren het gebruik van digitale media in hun lesprogramma. Vijf jaar geleden was een mediawijze docent een uitzondering, maar in de afgelopen jaren hebben jonge docenten nieuwe kennis en mogelijkheden meegenomen naar de scholen waar zij werken. Op sommige scholen met een ouder team, waarvan de docenten niet goed overweg kunnen met nieuwe media, worden jongere stagiaires ingezet om ervoor te zorgen dat deze moderne middelen goed worden gebruikt. Andere scholen kiezen voor mediaprojecten met externe partners.

De verschillen tussen scholen zijn groot, lang niet alle scholen hebben moderne leermiddelen of voldoende budget om deze aan te schaffen. Er zijn scholen die kampen met trage en verouderde computers en een te klein systeem om bijvoorbeeld digitale portfolio's voor de leerlingen op te zetten.

Ambachtelijke technieken

Naast alle aandacht voor digitale media is er tegelijkertijd een hernieuwde belangstelling voor ambachtelijke technieken. Het Kolom praktijkcollege Noord huurt mozaïekkunstenaars in om met de leerlingen en de docenten te werken, waardoor deze techniek een vast plek krijgt op school.

Leerlingen van het Cartesius Lyceum bezoeken het Grafisch Werkcentrum Amsterdam, waar zij teksten met loden letters op een handdrukkers drukken. Andere ambachtelijke druktechnieken zoals zeefdrukken, linoleum snijden en etsen staan in de belangstelling. Het Museum het Rembrandthuis biedt een vaak geboekt etsprogramma in een atelier van het museum.

Op veel scholen voor vmbo op basis- en kaderniveau is een stage bij een ambachtelijk bedrijf een verplicht onderdeel van het programma. Ook in het praktijkonderwijs waar praktijkvakken zoals houtbewerking en textiele werkvormen een vast onderdeel zijn, hecht men veel belang aan deze stage.

Opdrachtgeverschap blijft lastig

Hoewel scholen en instellingen meer en meer op gelijke voet met elkaar omgaan en vaak samen projecten ontwikkelen, vinden scholen het nog steeds lastig om zichzelf als opdrachtgever te zien. De zakelijke kant van het opdrachtgeverschap is in ontwikkeling: dat afspraken met aanbieders contractueel kunnen worden vastgelegd, is voor veel scholen nieuw.

© Joost Bloemendaal

Dropstuff.nl, workshopleider Meike Lockhorst met leerlingen van het Jac. P. Thijsse College

Netwerken

Er is een groeiende behoefte aan netwerken in het voortgezet onderwijs. Cultuurcoördinatoren zijn op school vaak eenlingen en willen graag kennis en ervaringen uitwisselen met collega's van andere scholen. Mocca is dit jaar begonnen met een nieuw stadbreed netwerk voor vmbo-scholen en heeft geïnventariseerd hoe een netwerk van cultuurcoördinatoren van havo- en vwo-scholen kan worden opgezet. Het doel is om alle VO-scholen een eigen netwerk te bieden.

Netwerk (voortgezet) speciaal onderwijs

Dit netwerk bestaat al ruim vier jaar en is in het schooljaar 2010-2011 drie keer bijeengewest. Het is een hechte groep cultuurcoördinatoren van scholen van alle niveaus en geledingen van speciaal onderwijs en praktijkonderwijs. Naast een uitwisseling over geslaagde cultuureducatieprojecten was er een bijeenkomst waarin iedere cultuurcoördinator zijn of haar favoriete aanbieder had meegenomen. Ook zijn er dit jaar films verzameld en bekeken die de mogelijkheden van leerlingen zichtbaar maken. Als afsluiting van het schooljaar heeft het netwerk in juni gekeken naar de film van Jos Driessen over de Heldringtheatergroep.

Film Pluk de Bloemen niet

Ad van der Borst is muziekdocent op de afdeling voortgezet onderwijs van de O.G. Heldringsschool, een school in Amsterdam Nieuw-West voor zeer moeilijk lerende kinderen. Jaarlijks maakt hij een muziek-dansvoorstelling met de leerlingen. De filmmaker Jos Driessen heeft Ad en zijn leerlingen een jaar lang gevolgd bij het maken van de productie Pluk de bloemen. De film is getoond in het netwerk speciaal onderwijs. Een reactie van een leerkracht, Nico Kortland van Signis SO: 'Mooie portretten van spelers en begeleider. Het belang van geduld en rust komt sterk over. Voor een ieder is voldoende en gerichte aandacht.'

Netwerk NetWest

Dit netwerk is vier keer bij elkaar gekomen in 2010-2011 en twee keer in het schooljaar daarvoor. Onderwerpen als financiën en hoe een subsidie kan worden aangevraagd zijn uitvoerig aan de orde geweest. De onderwerpen bleken stadsbreed te zijn en niet beperkt tot stadsdeel West. Om beter aan de wensen van de scholen tegemoet te komen is het omgezet naar een netwerk rond schooltypen in plaats van rond stadsdelen. De vmbo-scholen in Netwerk NetWest zijn opgegaan in het nieuwe vmbo-netwerk.

OOGPUNT, Respectdag PO

Netwerk vmbo

Dit netwerk is in januari 2011 begonnen en al twee keer bij elkaar gekomen. De behoefte om met collega's van andere scholen kennis en ervaringen uit te wisselen is groot. Hoe ziet de cultuureducatie op andere scholen eruit? De discussies gaan vooral over concrete zaken. De deelnemers willen van elkaar horen welke projecten zij in hun programma's opnemen en wisselen met elkaar van gedachte over de vraag hoe projecten goed kunnen verlopen. Voor het schooljaar 2011-2012 staat het onderwerp financiën en budgettering op de agenda.

Langdurige samenwerking VO-scholen en Amsterdamse kunstinstellingen

Het vraaggestuurde model voor cultuureducatie heeft geresulteerd in een aantal langdurige samenwerkingen tussen Amsterdamse VO-scholen en kunstinstellingen. School en kunstinstelling treden op als partners in het ontwikkelen van een leerlijn. Er zijn hechte samenwerkingen tussen het Berlage Lyceum en de amsterdamse jeugdeJAterschool, en tussen het Gerrit van der Veen College en Muziekschool Amsterdam.

Een ander voorbeeld is het project NEXT, een samenwerking tussen het Montessori Lyceum Amsterdam en Filmtheater Rialto, waarvoor het theater een cultuureducatieprijs heeft gewonnen. Zeven jongeren van het Montessori Lyceum Amsterdam hebben van begin tot eind een aantal filmprogramma's voor Rialto bedacht en georganiseerd. NEXT was een instant succes, de eerste editie was totaal uitverkocht. NEXT is een jaarlijks terugkerend evenement.

Calvijn met Junior College & Beehive

Het Calvijn met Junior College heeft een overeenkomst gesloten met Beehive, een platform en samenwerkingsverband waar creatieve ondernemers uiteenlopende werkruimtes kunnen huren, en Subsultancy, dat met teams van creatieven en specialisten werkt aan vraagstukken van organisaties. In het oude natuurkundelokaal zijn werkplekken, flexplekken en ruimtes voor programma's en projecten ter beschikking gesteld. De werkplek kost maar 75 euro per maand in ruil voor een zelfverzonnen non-profitproject in/op/over/met/voor leerlingen of docenten, het gebouw van de school of de directe omgeving. Het biedt de creatieven de kans om hun werk binnen de school te brengen en informatie te genereren uit de leerlingen en docenten. Het Calvijn is deze afspraak met Beehive en Subsultancy aangegaan om de buitenwereld de school binnen te halen en de school meer naar buiten te brengen.

Nascholingen kunsteducatie

De opleiding tot master Kunsteducatie van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten organiseerde in juli 2011 een Internationale Summer School Remix Culture. Deze zesdaagse cursus voor kunstvakdocenten bood praktisch workshops en bezoeken aan media-instellingen en belichtte de mogelijkheden van hedendaagse technologie voor interdisciplinaire kunsteducatie.

In oktober biedt de master Kunsteducatie een tweedaagse nascholingscursus Outside IN! Kunsteducatie en het speciaal onderwijs aan. Deze cursus is voor docenten, studenten en kunstenaars die met het speciaal onderwijs (willen) werken.

Samenvatting

De scholen maken zich zorgen dat alles wat in de afgelopen jaren is opgebouwd verloren zal gaan. De bezuinigingen op cultuur treffen zowel de instellingen als de scholen. Aanbod zal duurder worden en tegelijk wordt het budget van de scholen kleiner. Dit gebrek aan middelen, dat gepaard gaat met een terugloop van uren voor cultuurcoördinatie, maakt de cultuurcoördinatoren ongerust. De verschillen tussen vmbo-mavo-scholen enerzijds en havo-vwo-scholen anderzijds lijken groter te worden.

12. Culturele Instellingen

Inleiding

2011 bracht geen grote verschuivingen in het aanbod binnen het cultuureducatieve veld. Ambachten staan merkbaar in de belangstelling, en er is vraag naar projecten die binnen de school kunnen worden uitgevoerd, naast hernieuwde aandacht voor museumbezoek. De aankondigingen van de komende bezuinigingen op een aantal instellingen, zoals Cinekid en het Tropenmuseum, zorgden voor onrust, maar zijn ook een impuls voor instellingen om te gaan samenwerken. Instellingen, groot en klein, voelen de behoefte aan beter begrip van de wensen en de taal van scholen en zien de noodzaak van kennisvergroting van het onderwijs.

Ambachten

Elke beweging kent een tegenbeweging. Naast de opkomst van digitale en nieuwe media is er ook hernieuwde belangstelling voor ambachtelijke technieken. Kunstenaars die ambachtelijke projecten aanbieden leven op. Denk aan viltten, spinnen, pottenbakken, mandenvlechten, en nog veel meer. Scholen vragen om 'ambachten' als thema voor een schooljaar. De grafisch ateliers, waar leerlingen handmatig letters leren zetten en afdrucken, merken dat er meer belangstelling is. Ook is er meer belangstelling van scholen voor de lessen van kunstenaars die gebreide objecten van duurzaam materiaal met de leerlingen maken. Scholen waar borduren, keramiek en houtbewerking in de lessen beeldende vorming zijn opgenomen, zien dat leerlingen deze lessen met plezier volgen. Scholen vragen ook om projecten waarin ambachten tot vakoverstijgend werken leiden, waarin bijvoorbeeld het kleuren van wol een brug slaat tussen beeldende vorming en scheikunde. Mocca heeft een ambachtengids uitgebracht om inzicht te geven in de mogelijkheden van ambachtelijke projecten.

Instellingen open en dicht

De heropening van Het Scheepvaartmuseum en de tijdelijke opening van het Stedelijk Museum hebben museumbezoek opnieuw onder de aandacht gebracht. Beide musea hebben stevig ingezet op introductieprogramma's voor het onderwijs en deze programma's werden goed bezocht. In 2012 sluit het Van Gogh Museum voor een halfjaar. Het Rijksmuseum blijft tijdens de verbouwing geopend met de Zuidvleugel en het Stedelijk Museum heropent eind 2012 zijn deuren. EYE Film Instituut Nederland beleeft in 2011 het laatste jaar in het Paviljoen in het Vondelpark en heropent groots in het nieuwe gebouw aan de IJ-oever in het voorjaar van 2012. De restauratie van De Burgt, het voormalige bondskantoor van de Algemeene Nederlandsche Diamantbewerkerbond aan de Henri Polaklaan in de Plantagebuurt is voltooid. Het gebouw is beperkt toegankelijk voor rondleidingen.

Samenwerkingen culturele instellingen met scholen

Er ontstaan steeds meer vaste samenwerkingen tussen culturele instellingen en scholen. Voor zowel culturele instellingen als scholen levert samenwerking voordelen op. De instellingen kunnen passend maatwerk leveren voor de scholen, omdat zij de school echt kennen. Instellingen als het Rozen theater, School der Poëzie, Amsterdam Museum en Stichting Taalvorming ontwikkelen programma's zodat zij duurzame relaties aan kunnen gaan, die vaak jaren standhouden.

Binden en Boeien verdiept met 5 VO-scholen

De Toneelmakerij is met het project Binden en Boeien een meerjarige, intensieve samenwerking aangegaan met vijf middelbare scholen in Amsterdam (Dalton SG Spinoza Lyceum, Altra College, Gerrit van der Veen College, IVKO, Montessori Lyceum Amsterdam) en zes scholen in Noord-Holland. Buiten het normale educatieaanbod om biedt de Toneelmakerij deze scholen een op maat gemaakt programma, dat voor andere scholen niet beschikbaar is. Vaste onderdelen zijn onder meer deelname van leerlingen aan de Toneelmakerij Jongerentheatergroep, workshops of cursussen op maat voor de leerlingen of de docenten, en een inspiratiedag voor de kunstdocenten. Het programma leidt ertoe dat de scholen en de Toneelmakerij elkaar vaak ontmoeten en dat zij samen intensief programma's opbouwen. Deze samenwerking geeft de Toneelmakerij en de scholen mogelijkheden om kunsteducatie te verdiepen. Dit maakt het mogelijk om doorlopende leerlijnen in te voeren, om werk te maken van talentontwikkeling en om het hele docententeam te enthousiasmeren voor cultuur en het daarin te scholen.

Trends

Community arts wint aan belang. Buurtgericht werken, sociale projecten, projecten voor sociale samenhang, buurtprojecten, allemaal community arts, ook al wordt het niet altijd zo genoemd. In de rapportage van de kenniskring over community arts is onder meer het volgende te lezen.*

Community arts lijkt een begrip waarvan de uitleg en invulling 'in ontwikkeling' zijn en waar men vanuit verschillende perspectieven anders tegenaan kijkt. Peter van den Hurk van het Rotterdams Wijktheater:

'bij community arts gaat het gewoon om kunst, met dit verschil dat die kunst wordt beoefend voor (en met medewerking van) mensen die er in het gangbare kunstcircuit niet aan te pas komen.'

Tegelijkertijd heeft men op verschillende niveaus - van beleidsmakers, kunstenaars, fondsen en andere belanghebbenden - veel aandacht voor community arts. Community arts is volop in ontwikkeling waar het gaat om professionalisering en institutionalisering. Zo is het kenniscentrum CAL-XL (Community Arts Lab XL) opgezet, zijn er opleidingen voor kunstenaars die zich in community arts willen specialiseren, en organiseert het Rotterdams Wijktheater jaarlijks het Internationaal Community Arts Festival (ICAF).

Uit de literatuur en de gesprekken met een aantal sleutelfiguren uit de community arts, blijkt dat eenieder die community arts onderscheidt en definieert als een kunstvorm, een aantal zaken heel duidelijk onderschrijft:

- Het gaat om professionele kunst. Zowel het resultaat als het proces ernaartoe zijn dat van de professionele kunst(enaar);
- Professionele kunstenaars werken met niet-professionele leden van een gemeenschap;
- De vraag, de verhalen, en 'het probleem' van die gemeenschap zijn het uitgangspunt;
- Als het goed is kan community arts bijdragen aan de sociale cohesie in de gemeenschap, deelnemers empoweren (in hun kracht zetten) en bijdragen aan goed burgerschap van individuele deelnemers en groepen. Daarvoor is van belang dat mensen het project 'omarmen' en er zich eigenaar van voelen.

* Het volledige rapport staat op de Mocca website onder 'onderzoek'.

Community arts scholing en projecten

De hogeschool Inholland biedt een opleiding aan *Uit de kunst in de wijk*, artistieke antwoorden op sociale vraagstukken. De opleiding is voor artistieke en sociale professionals die zich nader willen oriënteren op community arts binnen hun werkveld.

- Foam (Fotografiemuseum Amsterdam) is sinds 2010 actief vanuit een dependance in Slotermeer. Met steun van woningcorporatie Ymere startte de afdeling educatie van het fotografiemuseum zijn eerste project, *Westside stories*, dat nog steeds zichtbaar is in de buurt: dubbelportretten van buurtbewoners die elkaar nog niet kenden, maar ook billboards met beelden die tijdens workshops door buurtbewoners zijn gemaakt. Nieuwere projecten zijn workshops met de bekende fotografen Dana Lixenberg en Ahmet Polet. De kunstenaars koppelden hun exposities in het Foam aan projecten met de bewoners van Nieuw-West. Door het project krijgen de bewoners onderling contact, wat geldt voor zowel basisscholieren, gezinnen, werkende jongeren als bewoners van woonzorgcentrum A.H. Gerhardhuis. Zij groeten elkaar vaker en praten meer met elkaar. Met een overzichtstentoonstelling op billboards en doeken in de wijk is de fotografie van de bewoners te zien tot eind januari 2012.

Een eigen tentoonstelling en publicaties voor de jeugd

Het Joods Historisch Museum heeft het JHM junior, het Tropenmuseum heeft het Tropenmuseum Junior. Daar waar de meeste musea het aanbod voor jongeren beperken tot een speurtocht of educatief materiaal zijn deze twee musea een uitzondering in Amsterdam. Het Gemeentemuseum Den Haag geeft jongeren een eigen tentoonstelling. Bij elke grote expositie wordt in een aangrenzende zaal een thematisch verwante kindertentoonstelling ingericht. Het museum heeft daarnaast een serie prentenboeken voor de jeugd waarin om de paar maanden een nieuwe titel verschijnt. Meneer Kandinsky was een schilder was de eerste titel in de reeks. De boeken maken onderdeel uit van het Iespakket voor scholen, waarmee leerkrachten een museumbezoek voorbereiden. Het laatste boek, *Nacht in het poppenhuis*, is geïllustreerd door The Jong King.

Cross over arts

Met cross over arts - theater met dans, urban arts met traditionele kunst, muziek en beelden - raak je jongeren. Dat zie terug aan de deelname aan cross over projecten door jongeren met verschillende achtergrond en opleiding.

- **Breaking Walls**
Steeds meer jongeren melden zich aan als deelnemer voor Breaking Walls. Vanaf april 2011 heeft Frascati de kerntaken van voormalig Jongerentheater O20 overgenomen, en produceert het ieder seizoen drie grote jongerenproducties. De producties zijn een ontmoeting tussen herkenbare verhalen uit de stad en een uitdagende eigentijdse theatertaal. Dit jaar hebben 24 jongeren hedendaagse podiumvormen in theater, mime, dans en performance gecombineerd in de verschillende voorstellingen.
- **Ali B in het theater**
De hiphopmuzikant Ali Bouali trekt met zijn theatershow volle zalen. Zowel zelfstandig als in klassikaal verband bezoeken vooral jongeren zijn voorstelling, waarin hij muziek, dans, comedy en persoonlijke verhalen met elkaar verbindt.
- **Kunstdagen van Theaterplatform PickUp**
Op de NSDM-werf worden workshops georganiseerd waarin scholen een week lang met verschillende kunstenaars samenwerken in een groot aantal disciplines: theater, dans, beeldende kunst, media, film, architectuur en vormgeving.

Dans, dans, dans

De vele talentenshows op prime time hebben dans opnieuw doen opleven. CombiDance Amsterdam aan het Spui en het Global Dance Centre in Zuidoost zijn in de loop van 2011 gestart. Naast lessen op individuele basis kunnen kinderen ook deelnemen via de buitenschoolse opvang. Movendi, een ander danscentrum, geeft les op een groot aantal locaties, op scholen, in Sportcomplex Het Marnix, in speellokalen en in balletstudio's. Later in 2011 opent het Global DanceLaB in de Borgerstraat in Amsterdam West een dansbroedplaats met een programma met klassieke dans, urban en latin dance, en cross-over-dansvormen.

Nieuwe culturele instellingen en kunstenaars in de Mocca-database

De inhoud van de Mocca-database is met 15% toegenomen. Een totaal van 662 culturele instellingen en kunstenaars bieden educatieve projecten aan scholen in verschillende kunstdisciplines. In het schooljaar 2010-2011 waren er 103 nieuwe aanmeldingen van instellingen en kunstenaars. Het merendeel van de nieuw aangemelde partijen, zo'n 20%, biedt beeldende projecten aan. Daarna volgt theater, 17%. Theater wordt op de voet gevolgd door dans en nieuwe media projecten met elk circa 16 %. De discipline die de minste nieuwe aanmeldingen telt is letteren. Wat opvalt bij de nieuwe aanmeldingen is een aantal niet gevestigd is in Amsterdam, maar wel op Amsterdamse scholen wil werken. Bekendheid met Mocca en de veranderende rol van regionale steunfuncties zorgt voor deze aanmeldingen. Deze nieuwe cultuuraanbieders zijn afkomstig uit verschillende delen van het land, van Utrecht tot Arnhem, van Oudesluis tot Breda en van Schiedam tot Driebergen. Door de database zijn ze te vinden door scholen binnen en buiten Amsterdam.

Peer Education

Verschillende culturele instellingen en kunstenaars hielden zich in 2011 bezig met een vorm van Peer Education, educatie door gelijken of leeftijdsgenoten, peers binnen de educatieve projecten. Het Stedelijk Museum leidde al een aantal keer Blikopeners op, jongeren die samen met het Stedelijk nadenken over kunst in het museum en die frisse, nieuwe ideeën aanreiken. Deze jongeren worden gezien als volwaardige werknemers in het museum. Doordat de Blikopeners uit alle hoeken en gaten van de stad komen, verschillende vormen van onderwijs hebben genoten en een gevarieerd netwerk hebben, trekt het Stedelijk tegelijkertijd jongeren het museum in. De Blikopeners verzorgen ook rondleidingen aan hun leeftijdgenoten.

- Diversion, een Amsterdams commercieel bureau voor maatschappelijke innovatie, heeft zich in de laatste jaren verdiept in Peer Education. Niet alleen ondersteunde het Stedelijk Museum bij het werven van de Blikopeners, het hielp ook het Bijbels Museum bij het inzetten van peer educators. Afgelopen voorjaar organiseerde Diversion een congres om zijn kennis erover te delen. Verschillende grotere Amsterdamse instellingen waren aanwezig op dit congres.

Educatief medewerkers van onder andere het Joods Historisch Museum, het Foam, het Van Gogh Museum en het Tropenmuseum namen deel, terwijl het Stedelijk Museum de opgedane kennis over educatie aan de hand van zijn Blikopeners project toelichtte. Tijdens de bijeenkomst werd duidelijk dat als grotere culturele instellingen het verschijnsel Peer Education serieus nemen zij het op verschillende manieren kunnen inzetten.

ArtZuid versterkt zijn cultuureducatief programma

Educatie is een vast onderdeel van de tweejaarlijkse beeldenroute ArtZuid. In 2009 heeft het educatiemateriaal een Europese erfgoed prijs gewonnen. ArtZuid heeft ook dit jaar alle scholen uitgenodigd om het educatieve materiaal te gebruiken en de kunstwerken te bezoeken. Voor kinderen die met hun ouders de route komen bekijken is er educatiemateriaal beschikbaar bij de informatiepost. Tijdens het weekeinde kunnen zij deelnemen aan een knutselworkshop. De scholieren van het voortgezet onderwijs volgens tijdens de wandeling de Kijkwijzer, die meetelt als verplichte lesstof. De kinderen worden zich mede bewust van hun leefomgeving, van kunst in de openbare ruimte en van het bijzondere stedenbouwkundige gebied van architect Berlage. In 2011 sponsorde de Rabobank Amsterdam het educatieprogramma.

De Schoolschrijver

Drie kinderboekenauteurs zijn in 2011 voor een halfjaar als schoolschrijver aan een basisschool verbonden, met een inspirerend programma rondom boeken, lezen en schrijven.

Dit gastschrijverschap is de 2de editie van De Schoolschrijver. Het vond plaats op de volgende scholen: Louis Bouwmeesterschool, Slootermeerschool, de Mijlpaal en Timotheusschool.

De kinderboekenschrijvers, Lydia Rood, Gideon Samson en Anneke Scholtens, volgden een training om zich voor te bereiden op het werken binnen een school. In 2012 wil De Schoolschrijver actief zijn op meer Amsterdamse scholen.

Trends

Bezuinigingen veroorzaken verbroedering en kennisdeling

Culturele instellingen en kunstenaars delen hun kennis momenteel intensiever dan voorheen. Het tijdperk van bezuinigingen veroorzaakt verbroedering, men ziet de noodzaak in om samen te werken. Tijdens de netwerkbijeenkomst van Mokka voor Kunstenaars in de naschoolse opvang en tijdens de workshop Cultuureducatie & Marketing die zij organiseerde, bleek dat culturele instellingen en kunstenaars hun kennis van scholen graag met elkaar willen delen en bijeen willen brengen. Opvallend is dus dat culturele instellingen en kunstenaars elkaar niet zozeer als concurrenten zien, maar dat zij inzien dat zij moeten samenwerken om cultuureducatief aanbod voor scholen te kunnen blijven ontwikkelen. Dit besef raakt zowel de grote culturele instellingen als individuele kunstenaars die werkzaam zijn in de cultuureducatie.

ArtZuid

Cultureel ondernemen

In de vele kennismakingsgesprekken die Mocca voert met culturele instellingen en kunstenaars komt naar voren dat individuele kunstenaars zichzelf inmiddels vaak 'cultureel ondernemer' noemen. Tijdens de wekelijkse kennismakingsgesprekken die accountmanagers cultuur voeren met culturele instellingen en kunstenaars krijgen zij vaak vragen hoe scholen kunnen worden bereikt, hoe een (succesvol) acquisitiesprek moet worden gevoerd, en over de prijzen die scholen (kunnen) betalen. Daarnaast verdwijnen tegenwoordig steeds meer steunfuncties en kunstmenu's en wordt steeds meer met ZZP'ers gewerkt. Voor gesubsidieerde instellingen wordt educatie een steeds belangrijker onderdeel van de werkzaamheden.

- **Tekenlessen nieuwe stijl**

Voor tekenlessen nieuwe stijl kunnen jonge mensen terecht bij Holland's Next Modeltekenen (HNM). Er zijn moderne muziek, projecties via de beamer, felgekleurde lampen, vreemde props, en tv- en filmbeelden van het internet. HNM richt zich voor zijn lessen via Facebook en andere social media op amateurtekenaars en professionele kunstenaars. De lessen zijn ook geschikt voor bovenbouwleerlingen van het VO.

- **De nationale Kunstlesbon**

Kunstenaars bieden zich op de website denationalekunstlesbon.nl aan met de Nationale Kunstlesbon. De bon kan in heel Nederland worden ingewisseld. Een cursus beeldhouwen, muziek, schilderen, ballet, fotografie of schrijven, het kan allemaal. De bon kan worden gebruikt voor een les op school of een individuele les. De website is vanaf december 2011 in de lucht.

Bijeenkomsten en netwerken

Het afgelopen schooljaar organiseerde Mocca een aantal bijeenkomsten voor culturele instellingen en kunstenaars. De bijeenkomsten komen tot stand op initiatief van Mocca zelf en op aanvraag van de culturele instellingen en kunstenaars. Deze bijeenkomsten boden de culturele instellingen en kunstenaars de gelegenheid om kennis en informatie te verweven en om onderling ervaringen uit te wisselen. De bijeenkomsten gingen over cultuurbeleid op scholen, didactiek, marketing en het belang van kunstenaars naschools. De behoefte aan bijeenkomsten is groot en de culturele instellingen en kunstenaars staan ervoor open om informatie te ontvangen. Vanuit de bijeenkomst Het Belang van de Kunstenaar Naschools is een netwerk ontstaan. Netwerken met een nadruk op het uitwisselen van kennis en ervaring en inhoudelijke bijeenkomsten worden het komend schooljaar belangrijker.

Marketing voor instellingen

De terugkerende vraag hoe scholen het best kunnen worden bereikt was voor Mocca reden om een marketingworkshop te ontwikkelen en uit te zetten. Uiteindelijk heeft Mocca drie workshops gegeven aan in totaal ongeveer veertig kunstenaars en instellingen.

Bij aanvang werd de aanwezigen gevraagd waarom zij naar de workshop waren gekomen. Hieruit kwam naar voren dat de aanwezigen in het licht van de bezuinigingen naar mogelijkheden zoeken om nieuwe scholen en nieuwe doelgroepen te bereiken.

De ZZP'ers hadden vragen over het verdwijnen van structurele budgetten bij de scholen, waardoor het werken voor hen moeilijker zal worden. Zij hadden interesse in de verschillende manieren waarop zij acquisitie kunnen plegen en acquisitiesprekken kunnen voeren met scholen. Daarnaast werd duidelijk dat zij willen weten hoe zij door subsidie aan te vragen hun werk misschien kunnen blijven doen.

De grotere culturele instellingen die aanwezig waren bij de workshops, zochten naar manieren om nieuwe scholen en doelgroepen te bereiken, naast het vaste scholenbestand dat de instellingen elk jaar bezoekt. In verband met de bezuinigingen zijn ook de grotere culturele instellingen bezig met prijsstelling, omdat zij verschillende manieren moeten vinden om hun activiteiten financieel rendabel te houden.

Seksualiteit als thema

Het komt maar moeizaam van de grond, cultuureducatief aanbod met seksualiteit en seksuele diversiteit als thema. Beleidsmakers vinden seksualiteit en seksuele diversiteit een belangrijk thema en bestempelen het steeds vaker als aandachtsgebied voor het onderwijs. Vooral willen zij aandacht voor het bespreekbaar maken van homoseksualiteit.

- Een van de instellingen met een project over seksuele diversiteit is de stichting Discussiëren Kun Je Leren (DKJL). Zij heeft een lesprogramma ontwikkeld over homofobie, islamofobie en antisemitisme. Tijdens dit programma begeleiden medewerkers en docenten jongeren in het leren debatteren over deze onderwerpen.
- Theater-AanZ maakt seksuele diversiteit zichtbaar in het voortgezet onderwijs en het mbo. Met zijn voorstellingen streeft Theater-AanZ onder meer naar het ontwikkelen van een visie en het maken van een beleid over seksuele diversiteit op school, om daarmee uitsluiting en discriminatie van leerlingen, studenten en docenten te voorkomen. De groep werkt met een professionele publieksbegeleider en professionele acteurs. De acteurs zijn identificeerbaar voor het publiek en voelen zich betrokken bij het thema van de voorstelling.
- Het COC heeft een film geproduceerd, getiteld Help! Een homo in de klas, over de voorlichtingsactiviteiten van het COC in het voortgezet onderwijs.
- De stichting Kikid maakt met het stuk Benzies & Batchies tieners bewust van hun eigen seksuele moraal en zelfbeeld. Net als bij andere stukken zet Kikid dit stuk samen met jongeren op. De stichting zet peer educators in om het op te voeren. Deze peer educators nemen deel aan de weerbaarheidstraining die nog driemaal na de opvoering op school wordt gegeven.
- Theatergroep Werktuig beoogt met het stuk seQs dat leerlingen zich ervan bewust worden dat het niet normaal is om nare dingen te zeggen of te denken over homoseksualiteit. De theatergroep wil er bovendien mee bereiken dat docenten ook na de voorstelling aandacht aan dit ontwerp geven.
- Parel Trainingen heeft het project 'gewoon erover praten'.
- DNL Theatercollectief heeft als een van de weinige instellingen een project voor basisscholen met de naam: Vlinders.

Critical Mass, project Sexuele Diversiteit

Online cultuureducatie

Het Nederlands Philharmonisch Orkest ontwikkelt een gratis digitale versie van de eigen educatieve programma's: NedPhO GO! Het orkest doet dit ter ere van zijn 25-jarig jubileum. De website staat vol met muziekfragmenten, spelletjes en filmpjes, en de opdrachten verwijzen naar het dagelijks leven van de kinderen van groep 4 tot 7 met de nadruk op dat van de kinderen van groep 5 en 6. Volgens onderzoek is deze groep cognitief rijp voor de opdrachten en het meest ontvankelijk. De opdrachten zijn opgedeeld in stappen. Er staan korte eenvoudige doe-opdrachten op die leerkrachten in vijf minuten kunnen uitvoeren. Als er meer tijd is kunnen deze opdrachten worden uitgebreid en verdiept. De site wordt samen met Muziek Educatief ontwikkeld na adviezen te hebben ingewonnen bij basisscholen. Naast deze gratis site zijn betaalde online-applicaties voor cultuureducatie in opmars. Scholen kopen daarvoor een licentie per groep of voor de hele school, waarna de lessen individueel kunnen worden uitgevoerd achter pc-stations of klassikaal met een digibord. Muziek en beeldende vorming zijn het meest beschikbaar.

Samenvatting

Culturele instellingen en zelfstandig werkende kunstenaars richten zich op het ondernemerschap. Er wordt meer samengewerkt, bijvoorbeeld door musea in de binnenstad en rond het museumplein, maar ook door instellingen die actief zijn binnen film en digitale media. Community arts en projecten rondom ambachten zijn in opkomst. De vele talentenshows op televisie hebben effect op de vraag naar dans en cross-over podiumkunsten. Jongeren vragen zelf om lessen op dit gebied en om theaterbezoek. Met eigen tentoonstellingen voor jongeren, met publicaties en met peer education kunnen instellingen jongeren meer betrekken bij hun educatieve aanbod. Online methodes voor cultuureducatie nemen toe vooral op het gebied muziekeducatie en beeldend onderwijs.

Buro Bannink- op tafel een briefje, Alco Versluis- Theatercollectief Zonder Mouwen

Bijlage 1

Cijfers Cultuurkaart Amsterdam 2010/2011 tot 24 augustus 2011

Beschikbaar en besteed budget per niveau/leerjaar

	totaal aangevraagd	totaal beschikbaar OCW	totaal beschikbaar VSB	totaal beschikbaar	besteed	% besteed
vmbo 1	53.085,00	47.895,00		47.895,00	30.459,28	64%
vmbo 2	50.040,00	46.455,00		46.455,00	29.985,41	65%
vmbo 3	83.750,00	47.595,00	26.170,00	73.765,00	35.517,39	48%
vmbo 4	55.210,00	42.930,00	3.740,00	46.670,00	22.830,52	49%
totaal vmbo	242.085,00	184.875,00	29.910,00	214.785,00	118.792,60	55%
havo 1	14.835,00	14.610,00		14.610,00	8.347,83	57%
havo 2	15.105,00	13.965,00		14.488,63,00	13.695,00	78%
havo 3	18.705,00	17.580,00		17.580,00	12.376,75	70%
havo 4	41.625,00	26.340,00	13.110,00	39.450,00	19.756,53	50%
havo 5	20.120,00	16.125,00	630	16.755,00	5.329,82	32%
totaal havo	110.390,00	88.620,00	13.740,00	102.360,00	60.299,56	59%
vwo 1	47.715,00	46.020,00		46.020,00	35.405,35	77%
vwo 2	44.250,00	42.470,00		42.470,00	33.337,82	78%
vwo 3	34.470,00	32.745,00		32.745,00	28.624,54	87%
vwo 4	44.390,00	27.135,00	14.420,00	41.555,00	21.646,57	52%
vwo 5	34.160,00	26.850,00	3.020,00	29.870,00	17.113,46	57%
vwo 6	23.580,00	20.340,00		20.340,00	12.869,15	63%
totaal vwo	209.685,00	195.560,00	17.440,00	213.000,00	148.996,89	70%
vso+pro 1	16.815,00	14.325,00	1.880,00	16.205,00	9.189,87	57%
vso+pro 2	8.875,00	7.650,00	580	8.230,00	4.830,58	59%
vso+pro 3	6.855,00	5.265,00	930	6.195,00	3.270,86	53%
vso+pro 4	6.170,00	4.815,00	530	5.345,00	1.835,33	34%
vso+pro 5	4.500,00	3.150,00	390	3.540,00	1.636,24	46%
vso+pro 6	645	12.480,00	60	12.540,00	314,12	3%
totaal vso+pro	26.495,00	24.645,00	4.370,00	29.015,00	21.077,00	73%
Bedrag gepind*					9212,00	
totaal	588.655,00	493.700,00	65.460,00	559.160,00	358.378,27	62%

* Als een docent een bedrag op de kaart zet om te pinnen is niet terug te vinden voor welke klas dit geld gebruikt is.

Besteding door de Amsterdamse scholen landelijk per sector

sector	leerling	docent	Eindtotaal
Bioscoop	8.735,12	4.436,75	13.171,87
Centrum voor de Kunsten		405,00	405,00
Circus		2.450,00	2.450,00
Concertgebouw	10,00	8.036,51	8.046,51
Cultureel/Educatieve Dienstverlening	12,00	65.026,70	65.038,70
Dansgezelschap		5.363,99	5.363,99
Festival	60,09	7.593,17	7.653,26
Filmhuis	43,50	4.734,26	4.777,76
Impresariaat		13.247,50	13.247,50
Kunstenaar/Artiest		25.450,87	25.450,87
Kunstuitleen		600,00	600,00
Museum	452,70	58.505,61	58.958,31
Natuurpark		1.132,49	1.132,49
Onbekend		2.369,25	2.369,25
Orkest/Koor		9.880,00	9.880,00
Poppodium	14,00	502,50	516,50
Theater	451,85	91.010,08	91.461,93
Theatergezelschap		47.854,33	47.854,33
Eindtotaal	9.779,26	348.599,01	358.378,27

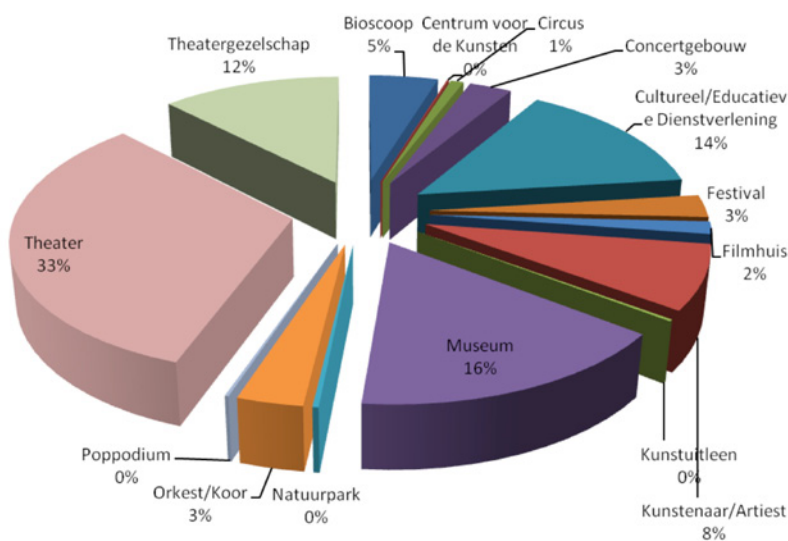
Besteding in Amsterdam door de Amsterdamse scholen per sector

sector	leerling	docent	Eindtotaal
Bioscoop	4.411,75	8.573,22	12.984,97
Centrum voor de Kunsten	405,00		405,00
Circus	2.450,00		2.450,00
Concertgebouw	8.036,51	10,00	8.046,51
Cultureel/Educatieve Dienstverlening	39.780,10	12,00	39.792,10
Festival	7.593,15		7.593,15
Filmhuis	4.177,26	19,50	4.196,76
Kunstenaar/Artiest	21.626,81		21.626,81
Kunstuitleen	600,00		600,00
Museum	44.254,61	449,20	44.703,81
Natuurpark	822,49		822,49
Orkest/Koor	8.980,00		8.980,00
Poppodium	502,50	14,00	516,50
Theater	89.196,58	424,25	89.620,83
Theatergezelschap	33.830,50		33.830,50
Eindtotaal	266.667,26	9.502,17	276.169,43

Herkomst van de scholen die Cultuurkaart-tegoed besteed hebben bij de Amsterdamse instellingen

Noord Holland	12147
Zuid Holland	3.489
Gelderland	2.982
Noord Brabant	2.757
Flevoland	1.458
Utrecht	1.286
Overijssel	1.032
Friesland	604
Limburg	461
Groningen	409
Zeeland	264
Drenthe	153
Eindtotaal	27.042

Besteding in Amsterdam door de Amsterdamse scholen per sector

Bijlage 2

OVERZICHT CULTUURNOTA'S STADSDELEN

Stadsdeel Zuidoost

Stadsdeel Zuidoost formuleert een ambitienota, dat in maart/april 2012 zal worden vastgesteld. De ambitienota is een opzet voor een nieuwe nota Cultuureducatie, die zal gelden voor de periode 2013-2016. Samen met de nieuwe nota zal er een aparte uitvoeringsnotie Cultuureducatie komen. Het Coördinatiepunt Cultuureducatie Zuidoost wordt een samenwerking tussen Projectenbureau Primair Onderwijs Zuidoost en Mocca. Dit loket voor Cultuureducatie, heeft een belangrijke rol in het beleid van het stadsdeel.

Zuidoost Cultuurnota 2008-2011, juni 2008:

<http://www.zuidoost.amsterdam.nl/publish/pages/130360/cultuurnotatijdvoortalent.pdf>

Zuidoost nota Cultuureducatie, 2008-2011:

<http://www.zuidoost.amsterdam.nl/publish/pages/130360/notacultuureducatie2008-2011.pdf>

Stadsdeel Centrum

Stadsdeel Centrum heeft onlangs de Notitie Kader Brede School vastgesteld. Daarin staan heldere doelstellingen en resultaten geformuleerd en wordt beschreven welke partijen betrokken zijn en welke regie zij voeren. In de notitie wordt ook voorgesteld om een stedelijk kader vast te stellen. Stadsdeel Centrum maakt geen nieuwe cultuurnota, in verband met de voorgenomen opheffing van de stadsdelen.

Cultuurnota Binnenstad, 17 november 2005:

<http://www.centrum.amsterdam.nl/publish/pages/241902/cultuurnotabinnenstadvastgesteld.pdf>

Stadsdeel Zuid

Voor stadsdeel Zuid is artistieke kwaliteit altijd het hoofddoel, ook bij kunstbeleid op stadsdeelniveau. In de Kunst- en Cultuurvisie Stadsdeel Zuid 2010-2020 maakt het stadsdeel een onderscheid naar top (wereldklasse), talent (nieuwe talenten onderweg naar de top) en breedte (kunst en cultuur meer in de dagelijkse leefomgeving van de inwoners van het stadsdeel). Elke categorie heeft zijn eigen dynamiek, betekenis en netwerken. Tegelijkertijd wil het stadsdeel actief verbindingen leggen tussen instellingen en netwerken uit top, talent en breedte, in het bijzonder op het gebied van talentontwikkeling en kunsteducatie.

Regelmatig zoeken bestaande kunst- en cultuurinstellingen, vaak vanuit de binnenstad, naar een nieuwe locatie. Stadsdeel Zuid hanteert in de komende periode een actieve en samenhangende aanpak om deze instellingen onder te brengen in lopende projecten en in vastgoed van derden, het 'gevonden vastgoed'. Het stadsdeel koppelt deze aanpak aan de stedelijke ontwikkelingsstrategie.

Stadsdeel Zuid wil een laboratoriumfunctie vervullen voor creatief ondernemen. Daarnaast zoekt het actief naar huisvesting voor artists-in-residenceprogramma's. Tegelijkertijd maakt het gebruik van de al bestaande infrastructuur voor tijdelijke tentoonstellingen en podiumkunstactiviteiten, zoals het Museumplein, het Vondelpark en het Amsterdamse Bos. Daarnaast kijkt het ook of gebieden zoals de Zuidas en het Olympisch Gebied kunnen worden ingezet voor openbare kunst van internationaal niveau.

Alle basisscholen hebben weliswaar een kunstcoördinator aangesteld, maar in de praktijk blijkt dat bij veel scholen kunst en cultuur gezien wordt als 'iets erbij'. In de toekomst moet dit veranderen. Daartoe wil het stadsdeel dat een aantal stappen worden gezet.

Kunst- en cultuureducatie en het creëren van besef van de cultuurhistorische omgeving moeten vaste onderdelen worden van het onderwijsbasispakket. Kunst- en cultuureducatie hoort bij de vorming tot een compleet mens. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt primair bij de scholen.

Podium Zuid: Kunst- en Cultuurvisie Stadsdeel Zuid 2010-2020:

<http://www.zuid.amsterdam.nl/publish/pages/263603/cultuurvisie2010zuid-def-res.pdf>

Stadsdeel Noord

Het stadsdeel heeft voor de periode 2005-2008 een cultuurnota vastgesteld. In het tweede kwartaal van 2012 is een nieuwe nota gepland.

Stadsdeel Noord, Nota kunst en cultuur 2008:

<http://www.noord.amsterdam.nl/Docs/recreatie/cultuur/Nota%20Kunst%20en%20Cultuur.pdf>

Stadsdeel West

Ruimte voor creativiteit, zo luidt de titel van de Cultuurnota 2012 - 2015, die het dagelijks bestuur van Stadsdeel West heeft vastgesteld en vrijgegeven voor inspraak. Beslissend bij het toekennen van subsidies worden de binding met de buurt en het versterken van de aantrekkingskracht van West als woon- en werkplek.

Portefeuillehouder Cultuur Godfried Lambriex: "We gaan voor culturele instellingen die iets toevoegen aan de buurt en aan de stad. De dynamiek die er nu in West is willen we versterken en benutten. Culturele instellingen en creatieve ondernemers die in en met West aan de slag willen, krijgen hier de ruimte."

Stadsdeel West streeft ernaar om zich binnen Amsterdam te onderscheiden als de meest creatieve hotspot. Om die ambitie waar te maken vindt het stadsdeel het allereerst van belang om met een kwalitatief goed aanbod van evenementen, podia, kunst (in de openbare ruimte) en culturele activiteiten te komen. Hierbij kijkt het stadsdeel naar een aantal kenmerken, zoals de bijzonderheid en de originaliteit, de aantrekkelijkheid voor en de binding met publiek, en de professionaliteit binnen de culturele sector.

Verder wil het stadsdeel dat meer mensen regelmatig in aanraking komen met kunst en cultuur. Bij een culturele hotspot hoort dat kunst en cultuur voor wie dat wil, altijd dichtbij zijn. Daarom vraagt het stadsdeel van culturele organisaties en kunstenaars om verbindingen aan te gaan met bewoners en ondernemers in West.

Tot slot streeft het stadsdeel naar een groei van creatief ondernemerschap. Kunstenaars en culturele instellingen vormen een belangrijke partner in het ondernemende en bruisende West. Voor hen is er de ruimte om te werken en te ondernemen, en ook de ruimte voor kennis en verkennen. Kunstenaars hebben in West niet alleen de mogelijkheid om te starten, maar zij kunnen er ook een belangrijke bijdrage leveren aan de vernieuwing en verfraaiing van het stadsdeel.

Stadsdeel West wil de ambitie ruimte geven vanuit een actieve en open houding. De rol van het stadsdeel is hierbij vooral die van 'mogelijkmaker'. Het heeft dus een faciliterende en voorwaardenscheppende rol.

Conceptnota west 2012-2015:

http://www.west.amsterdam.nl/publish/pages/359491/cultuurnota_voor_inspraak.pdf

Coalitieakkoord stadsdeel West, 2010-2014: <http://www.west.amsterdam.nl/publish/pages/359491/coalitieakkoordwest2010-2014.pdf>

Stadsdeel Nieuw West

Het startpunt voor de visie op kunst en cultuur zijn de bestaande infrastructuur en de aanwezige culturele instellingen en creatieve ondernemers. Er gebeurt veel in Nieuw-West en er wordt volop geëxperimenteerd. Het broeit en het is divers. Er zijn talrijke initiatieven van zowel in het stadsdeel gevestigde kunstenaars als buurtbewoners. Voorts stijgt het aantal broedplaatsen en het aantal kunstenaars dat daar werkt. Nieuwe initiatieven stimuleren en versterken wat aanwezig is, is de ambitie van het stadsdeel. Nieuw-West bevordert de samenwerking tussen creatieve ondernemers onderling en ook tussen het culturele veld en (semi-)commerciële partijen, zoals woningbouwcorporaties, scholen en sponsors. Deze samenwerkingsverbanden moeten leiden tot een bundeling van krachten.

Stadsdeel Nieuw-West is van mening dat kunst en cultuur bijdragen aan de ontwikkeling van het gebied en zijn bewoners. Wat betreft talentontwikkeling wil het stadsdeel zorgen voor doorlopende leerlijnen. Voor cultuureducatie wordt het basispakket cultuureducatie ingevoerd, om daarmee kwalitatief cultuuronderwijs te bieden aan alle kinderen. Tevens wordt kunst en cultuur onderdeel gemaakt van het naschoolse aanbod, om daarmee brede-talentontwikkeling te faciliteren.

Versterken door Verbinden: Kunst- en cultuurbeleid Nieuw-West 2011-2014:

<http://www.raadsinformatienieuwwest.nl/Vergaderingen/Raadscommissie-B/2011/9-november/19:30/Kunst-en-cultuurbeleid-Nieuw-West-2011-2014/4.-Kunst-en-Cultuurbeleid-2011-2014.1.pdf>

Stadsdeel Oost

Er wordt geen nieuwe cultuurnota voor Stadsdeel Oost geschreven. Voor de periode tot het verwachte opheffen van de stadsdelen in 2014 gebruikt het stadsdeel de voormalige cultuurnota's van Oost-Watergraafsmeer (Het bruisende stadsdeel. Nota kunst en cultuur 2008-2012) en Zeeburg (Naar een Hoger Plan 2010-2013).

Bronnen

Ambachtengids, Mocca, Amsterdam

Amsterdams Fonds voor de Kunst, Kirsten de Graaf

CJP, www.cjp.nl

CJP, www.cultuurkaart.nl

Cultuurnetwerk Nederland, www.cultuurnetwerk.nl

Cultuurnetwerk Nederland, www.cultuurplein.nl

De Schoolschrijver, www.deschoolschrijver.nl

Gemeente Amsterdam, Bureau voor onderzoek en statistiek, www.os.amsterdam.nl

Gemeente Amsterdam, www.amsterdam.nl

Hoofdpijnennota

<http://www.amsterdam.nl/kunst-cultuur-sport/kunst-cultuurbeleid/kunstenplan/hoofdpijnen-kunst/>

http://www.amsterdam.nl/publish/pages/405878/20111202_hoofdpijnennota_2013-2016_aanpassingen_raad.pdf

Gemeente Rotterdam, Raadscommissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur (JOC)

Encore, magazine voor relaties van het Nederlands Philharmonisch Orkest en het Nederlands Kamerorkest

Het Parool Amsterdam, diverse artikelen, www.parool.nl

Kies voor Cultuurgids, Mocca, Amsterdam

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, www.rijksoverheid.nl

NRC Handelsblad, diverse artikelen

Pilot Muziekeducatie, Marion Jonk, project-coördinator

Rapport Paul Collard

http://www.amsterdam.nl/publish/pages/391213/advies_kunstschoow_paul_collard.pdf

Rapport Oberon

http://www.amsterdam.nl/publish/pages/405878/evaluatie_stelsel_cultuureducatie.pdf

Rapport *Opbrengsten Amsterdams Model 2006-2010*, R. Boonzaajer Flaes en M. Verrips

Stadsdeel Oost, beleidsmedewerker cultuur Gijs Hendrix

Stadsdeel Amsterdam West, www.west.amsterdam.nl

Stadsdeel Zuidoost, beleidsmedewerker Jolanda Brils

SKVR, Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam, www.skvr.nl

Verslag Internationalisering 2008-2010, Mocca, Amsterdam

Verslag bijeenkomst vakdocenten, vakdocenten hebben de toekomst, Mocca, Amsterdam

Verslag Kenniskring Community arts, Mocca, Amsterdam

Verslag Kenniskring Kwaliteit, Mocca, Amsterdam

Voucherbeheer Amsterdam, Theo van Adrichem

**De informatie in dit trendrapport is met zorg samengesteld.
We moeten echter een voorbehoud maken wat betreft de inhoud en kwaliteit van de informatie van derden.**

Met dank voor het gebruik van de foto's van Suzanne Blanchard, die eerder in Het Parool zijn verschenen.
Design: FVM'Design, Francien van Maasdijk, Amsterdam, www.fvmdesign.nl

